

„DNB Latvijas barometra” apraksts

„DNB Latvijas barometrs” ir Latvijas iedzīvotāju noskaņojuma, viedokļu un attieksmes pret dažādiem sociāliem, ekonomiskiem u.c. jautājumiem pētījums, kurš ietver arī dažādu sfēru pazīstamu ekspertu vērtējumu un cēloņsakarību analīzi.

„DNB Latvijas barometrs” tiek veidots katru mēnesi, un tajā tiek pētītas konkrētā brīža aktuālākās norises. Paralēli katrā no aptaujām sabiedrībai tiek uzdots arī indikatoru jautājumu kopums, kas norāda uz vispārējā sabiedrības noskaņojuma izmaiņām.

Dati tiek iegūti SKDS Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju aptaujā, veicot tiešās intervijas respondentu dzīves vietās. Ar stratificētās nejaušās izlases metodi katru mēnesi tiek aptaujāti ne mazāk kā 1000 respondenti vecumā no 18 līdz 74 gadiem visā Latvijā. Izlase ir reprezentatīva attiecībā pret ģenerālo kopumu. Pētījuma statistiskā kļūda kopējiem atbilžu sadalījumiem nepārsniedz + / - 3% robežas.

„DNB Latvijas barometra” Nr.67 satura rādītājs

Informācija par „DNB Latvijas barometru”	1
I DAĻA - INDIKATORI	
Kopējais sabiedrības noskaņojums.....	3
Tagadnes un nākotnes vērtējums	3
Kopējās situācijas attīstības vērtējums	4
Latvijas ekonomikas stāvokļa vērtējums	4
Ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums	6
Iespēju atrast labu darbu vērtējums	7
Valdības darba vērtējums	7
II EKSPERTU KOMENTĀRI PAR INDIKATORIEM	
Margarita Dunska, Arnis Kaktiņš, Daina Paula	8
III DAĻA – EIRO IEVIEŠANA LATVIJĀ	
Ieguvumi un zaudējumi no eiro ieviešanas Latvijā	11
Eiro ieviešanas ietekme uz cenām un tērēšanas paradumiem	14
Ar eiro ieviešanu saistītās problēmas	15
Latvijas pirmās īpašās eiro monētas dizains.....	15
IV DAĻA –EKSPERTU KOMENTĀRI PAR EIRO IEVIEŠANU LATVIJĀ	
Inga Apsīte, Margarita Dunska, Edmunds Jansons, Valts Kalniņš, Noris Krūzītis, Uldis Osis, Daina Paula, Ieva Strode, Inna Šteinbuka, Jānis Teteris, Baiba Vītoliņa, Roberts Zīle, Aija Žīgure	16
PIELIKUMI	
Aptaujas tehniskā informācija	22
Aptaujā izmantotā anketa.....	23

„DNB Latvijas barometra” Nr.67 vajadzībām veikto aptauju tehniskā informācija

Aptaujas dati iegūti pētījumu centra SKDS Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju aptaujā laika posmā no 08.02.2014. līdz 19.02.2014. Ar stratificētās nejaušās izlases metodi, veicot tiešās intervijas respondentu dzīves vietās, tika aptaujāti 1002 respondenti vecumā no 18 līdz 74 gadiem visā Latvijā.

I DAĻA – INDIKATORI

„DNB Latvijas barometra” Nr.67 galvenie rezultāti

Pēc optimisma uzplaisnījuma 2014.gada janvārī, februārī viss atkal atgriezās „vecajās sliedēs”. Visos analizētajos indeksos un gandrīz visos apakšindeksos februārī ir vērojams kritiens (3 procentpunkti un vairāk). Izņēmumi ir pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums un darba izredžu vērtējums, kur iedzīvotāju attieksme palikusi nemainīga.

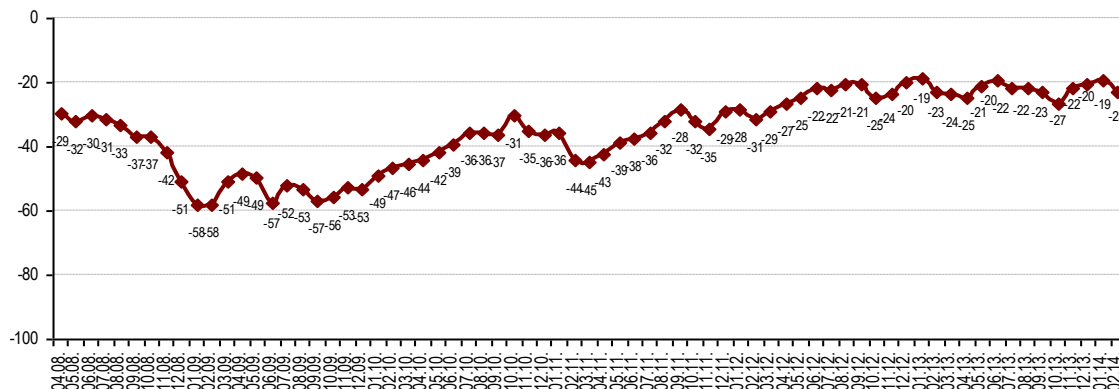
- Saskaņā ar „DNB Latvijas barometra” Nr.67 rezultātiem 2014.gada februārī iedzīvotāji biežāk nekā janvārī ir teikuši, ka situācija attīstās nepareizā virzienā (01.2014.: 49%, 02.2014.: 52%), līdz ar to **Kopējās situācijas attīstības vērtējuma** indekss februārī ir piedzīvojis kritumu no -23 2014.gada janvārī līdz -28 februārī.
- Līdzīga aina vērojama arī **pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējumā**: to kā labu februārī vērtēja tikai 2%, bet kā sliktu – 56%. Novērtējot dinamiku, jāsecina, ka indekss ir piedzīvojis kritumu no -31 janvārī līdz -35 februārī.
- Arī vērtējot **Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virzienu**, iedzīvotāji februārī bijuši pesimistiskāki nekā janvārī: uz šībrīža ekonomikas pasliktināšanos norādīja 28% (janvārī 24%), bet uz uzlabošanas 14% (janvārī 16%). Indekss ir zaudējis sešus procentpunktus, nokrītot no -8 janvārī līdz -14 februārī. Arī savās prognozēs par **Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstību** iedzīvotāji ir kļuvuši pesimistiskāki: uzskatu, ka tas būs uzlabojies, februārī pauda 23% (janvārī tā domāja 24%), savukārt pretēju viedokli izteica 24% (janvārī 22%), līdz ar to indekss ir noslīdējis zem nulles atzīmes – februārī tas ir -3.
- 2014.gada februārī biežāk nekā janvārī iedzīvotāji savas **ģimenes pašreizējo materiālo stāvokli** vērtējuši kā „viduvēju” (janvārī: 51%, februārī: 54%). Gan janvārī, gan februārī pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējuma indekss ir -16 punkti.
- Arī **ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes** ir mazāk optimistiskas kā janvārī: to, ka pēc gada ģimenes finansiālā situācija būs pasliktinājusies, februārī norādīja 19% (janvārī tā domāja 15%). Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognožu vērtējuma indekss februārī ir nokritis no +4 līdz +1.
- Būtiskas izmaiņas nav vērojamas **iespēju atrast labu darbu** vērtējumā: tā joprojām ir viskritiskāk vērtētā joma, un vērtējuma indekss gan janvārī, gan februārī ir -49 punkti.
- Arī janvārī novērotais optimisma pieaugums attiecībā uz **valdības darbu** februārī ir pārgājis: 72% respondentu pauda neapmierinātību ar valdības sniegumu, apmierināti ar to bija 19%. Valdības darba vērtējuma indekss ir noslīdējis no -34 līdz -39.

Mēneša laikā notikušās izmaiņas (01.2014.-02.2014.)	
KOPĒJIE INDEKSI	izmaiņas punktos
Kopējā noskaņojuma INDEKSS	 -4
Tagadnes vērtējuma INDEKSS	 -3
Nākotnes vērtējuma INDEKSS	 -3
APAKŠINDEKSI	izmaiņas punktos
Kopējās situācijas attīstības vērtējums	 -5
Pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējums	 -4
Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu vērtējums	 -6
Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes	 -4
Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums	 0
Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes	 -3
Darba izredžu vērtējums	 0
Valdības darba vērtējums	 -5

Tabulā attēlotas mēneša laikā notikušās izmaiņas (starpība punktos) "DNB Latvijas barometra" ietvaros mērītajos indeksos. Visi indeksi var svārstīties no +100 (visi vērtējumi pozitīvi) līdz -100 (visi vērtējumi negatīvi).

Kopējais sabiedrības noskaņojums

Kopējā noskaņojuma INDEKSS

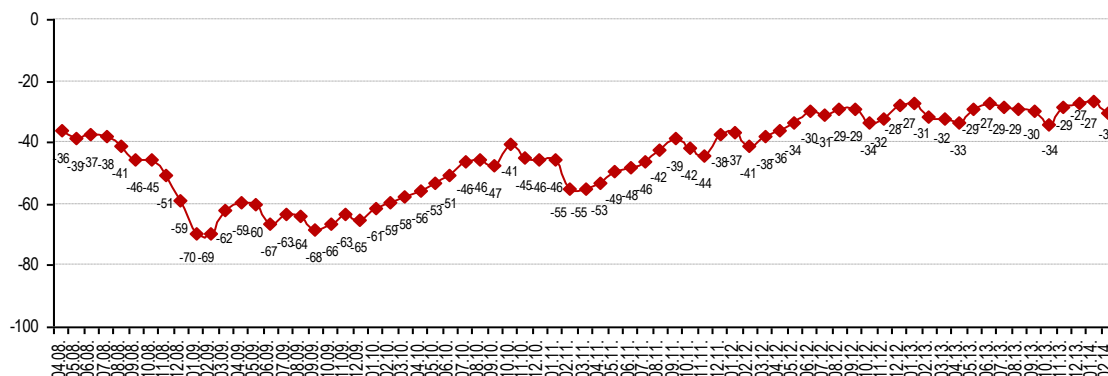

Visi respondenti

Saskaņā ar „DNB Latvijas barometra” Nr.67 datiem 2014.gada februārī ir vērojams pesimisma pieaugums sabiedrībā: Kopējā noskaņojuma indekss ir nokritis no -19 2014.gada janvārī līdz -23 februārī, un pēc vairākiem kritumiem un kāpumiem, atkal ir tajā pašā līmenī kā 2013.gada septembrī.

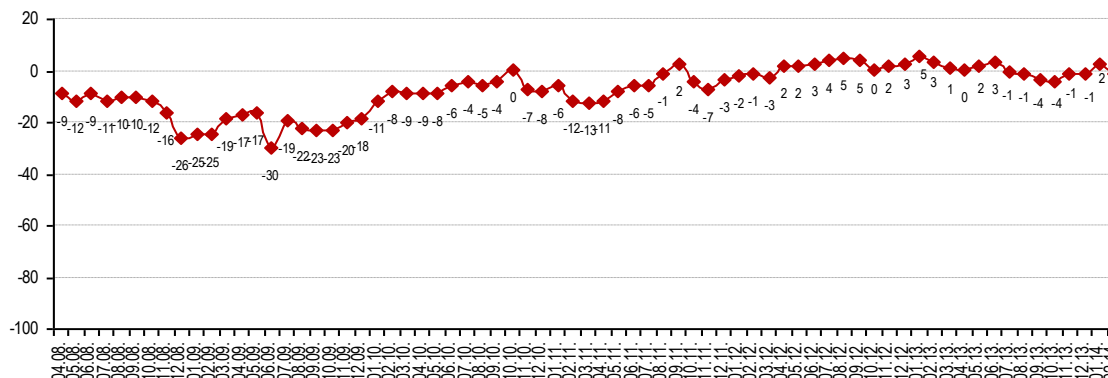
Tagadnes un nākotnes vērtējums

Tagadnes vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

Nākotnes vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

2014.gada februārī ir pazeminājies gan Tagadnes, gan Nākotnes vērtējums. Pēc optimisma pieauguma 2013.gada decembrī un 2014.gada janvārī (kad indekss bija -27), Tagadnes vērtējuma indekss ir pazeminājies līdz -30. Arī Nākotnes vērtējums šomēnes ir negatīvs: -1 (janvārī tas bija +2).

Kopējā noskaņojuma indekss ir aprēķināts, balstoties uz „DNB Latvijas barometrā” iegūtajiem rādītājiem par iedzīvotāju attieksmi pret kopējo situāciju Latvijā, valdības darbu, ekonomikas stāvokli un tā attīstības tendencēm, darba iespējām, kā arī iedzīvotāju materiālā stāvokļa pašvērtējumu. Kopējā noskaņojuma indekss ir iegūts no 8 apakšindeksiem, kas detalizētāk analizēti tālāk materiālā. Indekss var svārstīties no +100 (visi vērtējumi pozitīvi) līdz -100 (visi vērtējumi negatīvi).

Tagadnes vērtējuma indekss tiek aprēķināts kā vidējais rādītājs no 6 apakšindeksiem (kopējās situācijas attīstības vērtējuma, pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējuma, ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena, pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējuma, darba izredžu vērtējuma un valdības darba vērtējuma indeksa).

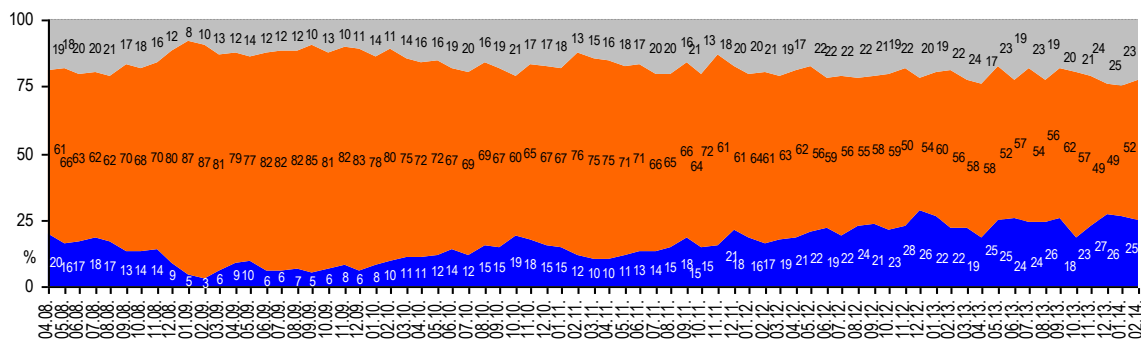
Nākotnes vērtējuma indekss tiek aprēķināts kā vidējais rādītājs no 2 apakšindeksiem (Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes un ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes).

Kopējās situācijas attīstības vērtējums

Vai, Jūsaprāt, situācija Latvijā kopumā attīstās pareizā vai nepareizā virzienā?

Grūti pateikt
Nepareizā
Pareizā

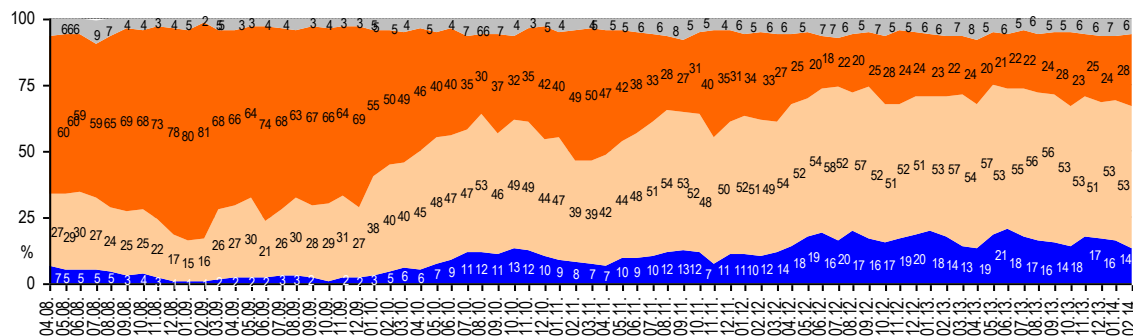
Visi respondenti

Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu vērtējums

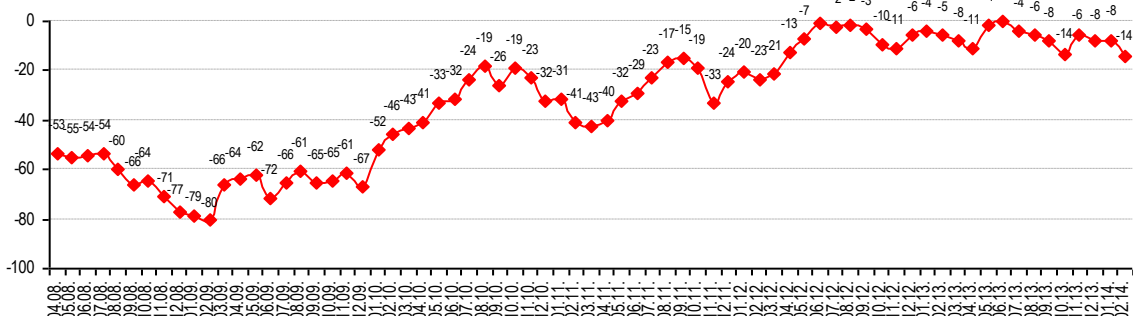
Vai, Jūsaprāt, Latvijas ekonomikas situācija šobrīd kopumā uzlabojas, nemainās vai arī pasliktinās?

Grūti pateikt
Pasliktinās
Nemainās
Uzlabojas
Visi respondenti

Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena INDEKSS

Visi respondenti

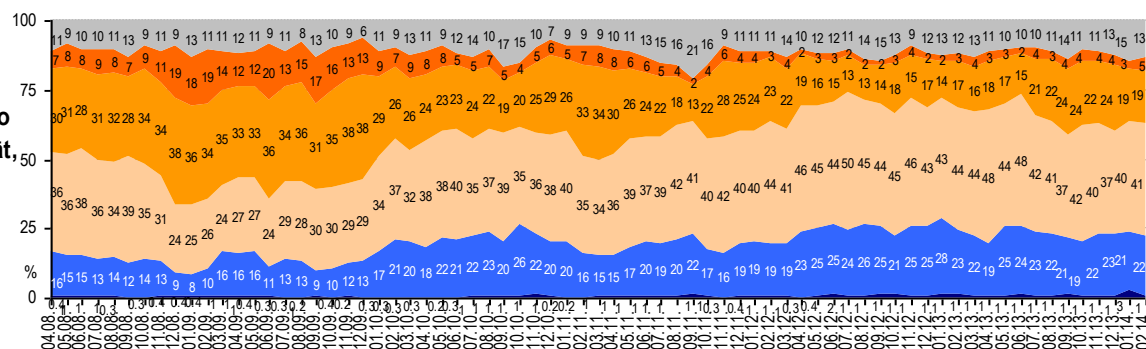

Arī Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena vērtējums februārī ir piedzīvojis kritumu. Ja to, ka ekonomikas situācija šobrīd pasliktinās, 2014.gada janvārī minēja 24%, tad februārī tie bija jau 28%. Savukārt uz situācijas uzlabošanas februārī norādīja 14% (janvārī: 16%). Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena indekss ir samazinājies no -8 2014.gada janvārī līdz -14 februārī (pēdējo reizi tāds indekss novērots 2013.gada oktobrī).

Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognoze

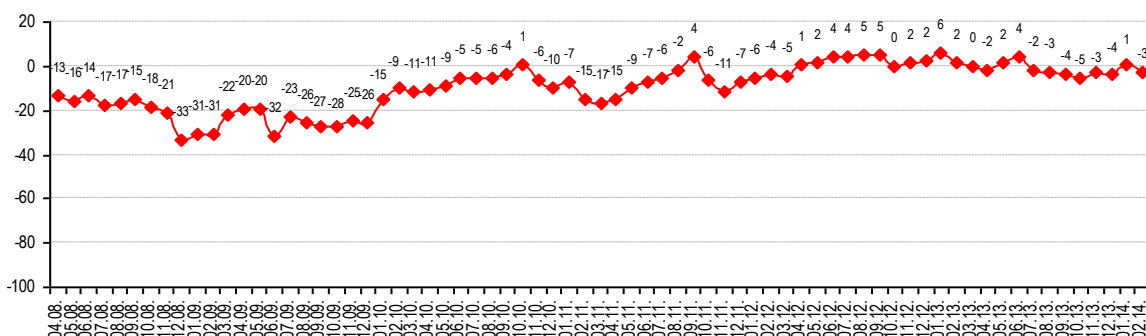
Domājot par Latvijas ekonomikas stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju, tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Grūti pateikt
Ievērojami pasliktinājies
Drīzāk pasliktinājies
Nebūs mainījies
Nedaudz uzlabojies
Ievērojami uzlabojies
Visi respondenti

Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes INDEKSS

Visi respondenti

Arī savās prognozēs par Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstību iedzīvotāji mēneša laikā ir kļuvuši mazāk optimistiski: viedokli, ka tas būs uzlabojies („ievērojami uzlabojies” un „nedaudz uzlabojies”), februārī pauda 23% (janvārī: 24%). Pretējās domās bija 24% (janvārī: 22%). Līdz ar to indekss atkal ir noslīdējis zem nulles līdz atzīmei -3 (janvārī tas bija +1).

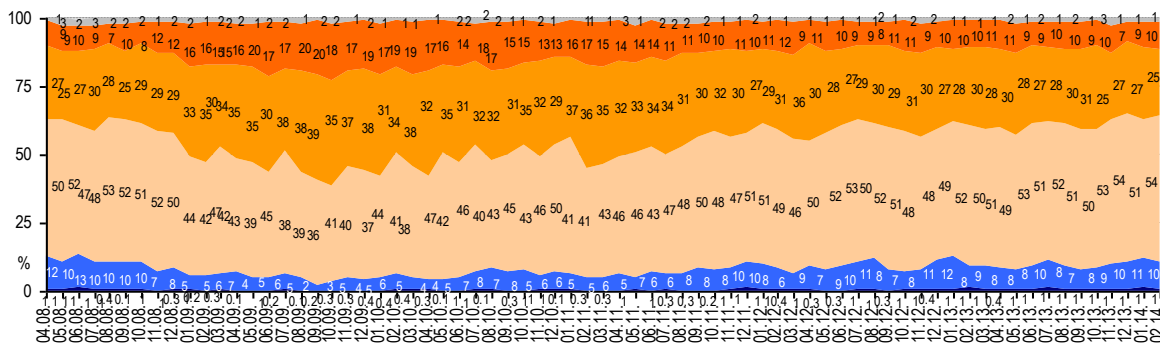
Ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums

Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums

Kā Jūs novērtētu savu/ savas ģimenes pašreizējo materiālo stāvokli? Vai, Jūsprāt, tas ir...

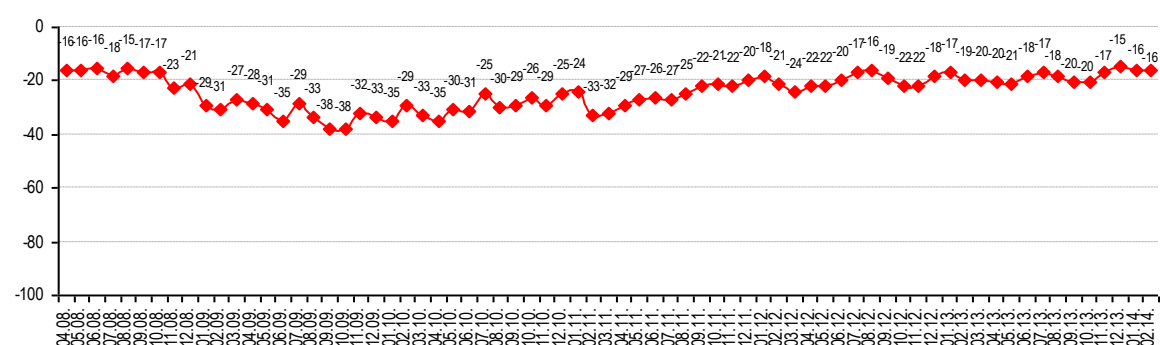
- Grūti pateikt
- Ļoti slikts
- Drīzāk slikts
- Viduvējs
- Drīzāk labs
- Ļoti labs

Visi respondenti

Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

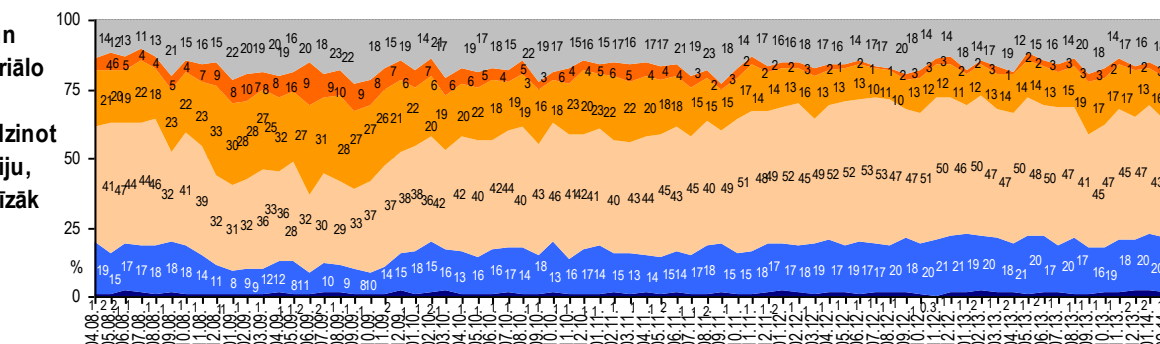
Runājot par savas ģimenes pašreizējo materiālo stāvokli, 2014.gada februārī biežāk nekā janvārī atbildēts, ka tas ir „viduvējs” (01.2014.: 51%, 02.2014.: 54%), bet nedaudz retāk savas ģimenes pašreizējo materiālo stāvokli raksturoja kā sliktu (01.2014.: 36%, 02.2014.: 35%) un kā labu (01.2014.: 12%, 02.2014.: 11%).

Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognoze

Domājot par Jūsu un Jūsu ģimenes materiālo stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju, tas, Jūsprāt, visdrīzāk būs...

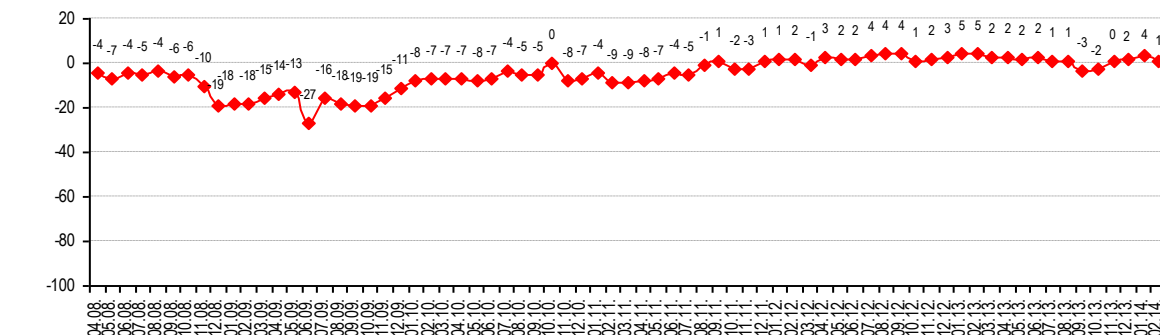
- Grūti pateikt
- Ievērojami pasliktinājies
- Drīzāk pasliktinājies
- Nebūs mainījies
- Nedaudz uzlabojies
- Ievērojami uzlabojies

Visi respondenti

Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes INDEKSS

Visi respondenti

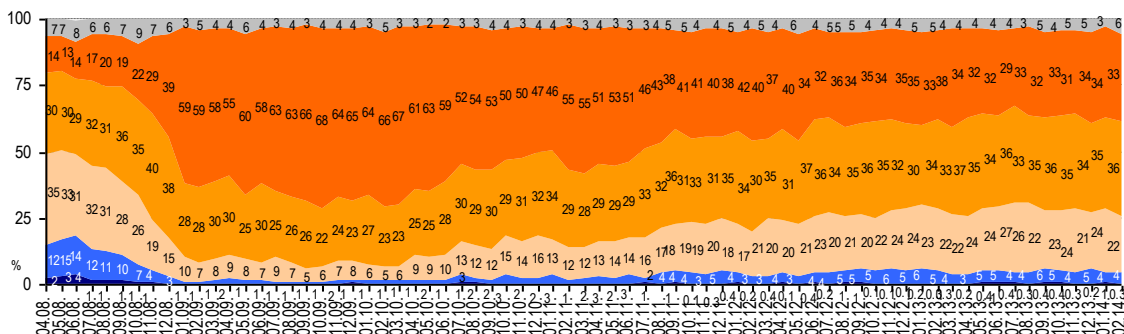

Savukārt, prognozējot par ģimenes materiālā stāvokļa izmaiņām, vērojams kārtējais pesimisma pieaugums: to, ka pēc gada tas būs pasliktinājies, februārī norādīja 19% (janvārī tā domāja 15%). Optimismu saglabāja 21%, uzskatot, ka pēc gada viņu ģimenes materiālais stāvoklis būs labāks (janvārī tādu viedokli pauda 22%). Lai gan ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes indekss februārī ir pazeminājies, tas joprojām ir virs nulles atzīmes: +1 (janvārī tas bija +4 procentpunkti).

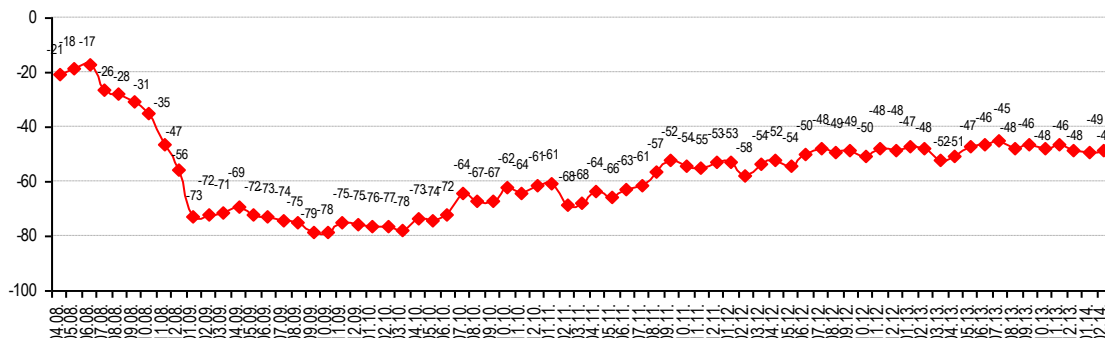
Iespēju atrast labu darbu vērtējums

Kādas, Jūsaprāt, šobrīd kopumā ir iespējas Latvijā atrast labu darbu? Vai, Jūsaprāt, tās ir...

Grūti pateikt
 Ļoti sliktas
 Drīzāk sliktas
 Viduvējas
 Drīzāk labas
 Ļoti labas
 Visi respondenti

Darba izredžu vērtējuma INDEKSS

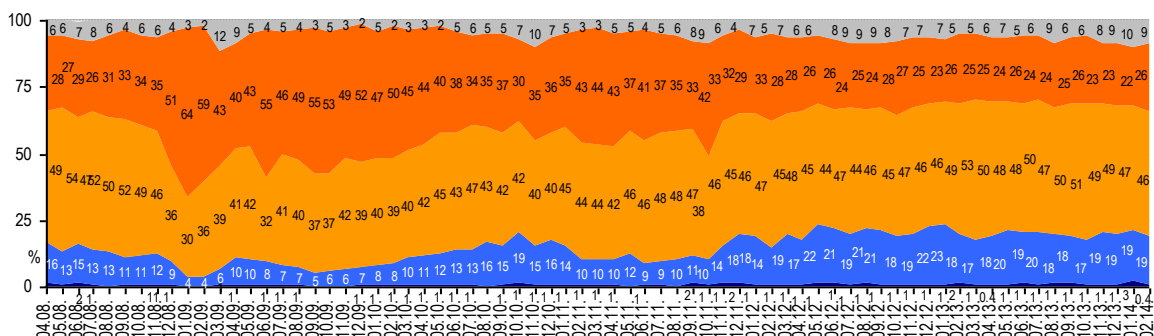

2014.gada februārī, salīdzinot ar 2014.gada janvāri, situācija ar iespēju atrast labu darbu vērtējumu nav mainījies: gan janvārī, gan februārī iespējas atrast labu darbu kā sliktas vērtēja 69%. To, ka izredzes Latvijā atrast labu darbu ir labas, respondenti minēja ievērojami retāk (4%) (janvārī: 5%), un tā joprojām ir viskritiskāk vērtētā joma no šajā pētījumā analizētajām (indekss gan janvārī, gan februārī ir -49).

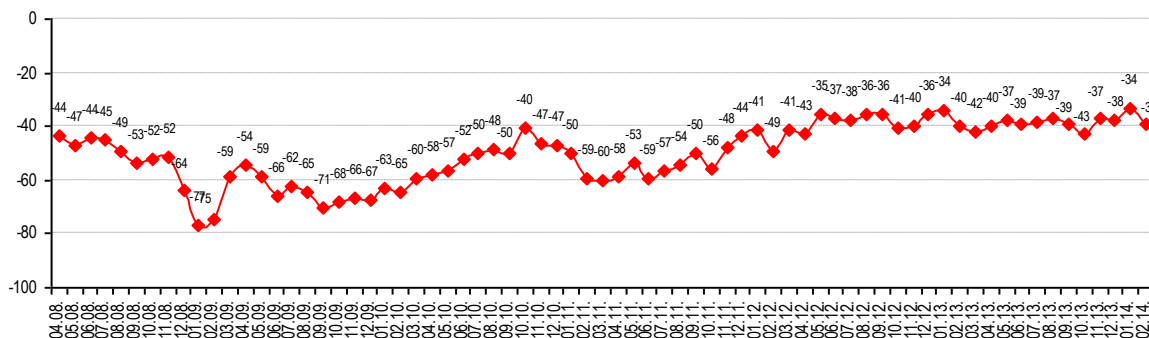
Valdības darba vērtējums

Kā Jūs šobrīd vērtējat Latvijas valdības darbu? Vai Jūs ar to esat...

Grūti pateikt
 Pilnībā neapmierināts
 Drīzāk neapmierināts
 Drīzāk apmierināts
 Pilnībā apmierināts
 Visi respondenti

Valdības darba vērtējuma INDEKSS

Pēc optimisma attiecībā uz valdības darbu kāpuma 2014.gada janvārī, februārī valdības darba vērtējuma indekss atkal ir noslīdējis līdz -39 (janvārī tas bija pakāpies līdz -34). To, ka ar valdības sniegumu ir neapmierināti, atzīmēja 72% respondentu (janvārī: 69%). Apmierinātību pāuda 19% (janvārī: 22%).

II DAĻA – EKSPERTU KOMENTĀRI PAR INDIKATORIEM

Margarita Dunska, Dr.oec. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes profesore

„DNB Latvijas barometra” februāra pētījuma rezultāti atkal liecina, ka pie mums veikt jebkādas prognozes vai pieņēmumus par iedzīvotāju noskaņojumu un attieksmi pret notiekošo valstī nav iespējams. Ja kopš rudens sākuma, minimāli svārstoties, sāka iezīmēties tendence iedzīvotāju noskaņojumam uzlaboties, tad jaunākā pētījuma laikā cilvēki bija visai skeptiski un kritiski. Tomēr pesimisms un kriticismis ir dominējošās iezīmes mūsu cilvēku vidū, jo nevar atrast kādus notikumus vai procesus, kuri varētu būtiski ietekmēt noskaņojumu tieši februārī. Gandrīz visos jautājumos, salīdzinot ar janvāri, vērtējumi diezgan būtiski pasliktinājušies. Tikai, vērtējot pašreizējo ģimenes materiālo stāvokli un iespējas atrast labu darbu, apakšindeksi palikuši nemainīgi. Tiesa, jāatceras, ka vērtējums par darba izredzēm tāpat tradicionāli ir ļoti kritisks. Turklāt kopējā noskaņojuma, tagadnes un nākotnes vērtējuma indeksi arī ir mainījušies uz negatīvo pusi. Kopējā noskaņojuma indekss krities par 4 punktiem un pietuvojies vērtējumam, kāds tas bijis pagājušā rudenī. Tikmēr nākotnes vērtējuma indekss pēc pozitīvā „uzliesmojuma” janvārī atkal kļuvis negatīvs. Jāatzīmē, ka nākotnes vērtējuma indekss pēc vairāk nekā gada pozitīvo vērtējumu maratona tieši rudenī sāka pasliktināties un kļuva negatīvs ar izņēmumu janvārī. Iespējams, ka nav attaisnojušās cerības, kas liktas uz jaunā gada iestāšanos un uz jauno valdību. Turklāt noskaņojuma veidošanā virsroku ņem arī neapmierinātība ar saviem ienākumiem, darba iespējām un ekonomiskajām problēmām kopumā.

Arnīs Kaktiņš, tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra „SKDS” direktors

Jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati liecina, ka iedzīvotāju noskaņojums pasliktinās jau otro mēnesi pēc kārtas. Ja janvārī iedzīvotāju kopējā noskaņojuma indekss samazinājās par 1 punktu, tad februārī jau par četriem punktiem (no -19 līdz -23). Turklāt jūtami pasliktinājies arī tagadnes un nākotnes vērtējums, un no astoņiem noskaņojumu apakšindeksiem mēneša laikā nemainīgi palikuši tikai divi - pašreizējā ģimenes stāvokļa attīstības vērtējums un darba izredžu vērtējums. Visi pārējie apakšindeksi ir būtiski samazinājušies.

Taču, ja izvērtē kopējā noskaņojuma indeksa izmaiņu līkni kopš 2008.gada, atklājas, ka, neskatoties uz salīdzinoši lielo vērtējumu kritumu šī gada februārī, nekas traģisks pagaidām nav noticis. Līkne „vēsta,” ka patiesībā iedzīvotāju noskaņojums jau kopš 2012.gada pavasara cikliski svārstās starp -20 un -25 punktiem. Līdz šim ir vērojami četri gandrīz identiski cikli ar nelielu noskaņojuma uzlabošanas cikla sākumā un tam sekojošu pasliktinājumu.

Tas viss norāda tikai uz vienu – kopumā sabiedrības noskaņojumā kopš 2012.gada pavasara ir vērojama stagnācija. Iedzīvotāju noskaņojums ir „iestrēdzis” un ne tajā labākajā stāvoklī, par ko krāšņi liecina mīnusa zīmes pirms tā indeksa vērtības.

Daina Paula, Latvijas Bankas ekonomiste

Kā liecina jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma rezultāti, iedzīvotāju noskaņojums februārī ir kļuvis pesimistiskāks, īpaši vājinoties ekonomiskās situācijas attīstības virziena, Latvijas ekonomiskā stāvokļa izmaiņu un valdības darba vērtējumam. Interesanti, ka 2013. gada oktobrī - decembrī, tuvojoties eiro ieviešanai, sabiedrība uzskatīja, ka situācija Latvijā kopumā attīstās pareizā virzienā, bet viedoklis mainījās 2014. gada janvārī un februārī.

Atliek tikai minēt, kādi tam varētu būt iemesli. Varbūt trūkst jauna „virsmerķa” (NATO, Eiropas Savienības un eiro zonā esam iestājušies), bet varbūt pie vainas ir tas, ka tūlītēji labklājību palielinoši ieguvumi nav pamanāmi, kā to var daļēji nojaust, aplūkojot pētījuma otrās daļas rezultātus par eiro ieviešanu Latvijā.

Ir arī kāds cits aspekts, par ko vedina domāt pētījuma dati. Lai gan teorētiski ikviens varētu sajaukt cenu pārmaiņas ar izdevumu pārmaiņām (kas ietver patēriņa apjomu), tomēr inflācija Latvijā saglabājas ļoti zema (0.4% janvārī un 0.5% februārī, un šie dati bija zināmi aptaujas veikšanas periodā). Tāpat siltā ziema ir ievērojami samazinājusi siltumenerģijas patēriņu, un rēķins par to ir sarucis daudzās pašvaldībās gan cenu, gan patēriņa ietekmē. Tomēr Latvijas ekonomiskā stāvokļa izmaiņas, tāpat kā ģimenes materiālā stāvokļa un tā prognožu vērtējums, nav ieguvis nevienu papildu punktu uzlabošanās virzienā.

Varbūt Latvijas iedzīvotāju psiholoģiskajā portretā (līdzīgi kā aptuveni pusē Eiropas Savienības valstu) ir raksturīga negatīvu emociju sakāpināšana un pozitīvu lietu uztveršana kā tāda, kas nav ievērojama cienīga. Ne velti vēsturiski patērētāju konfidences rādītājs, kuru apseko Eiropas Komisija, Latvijai ir bijis pozitīvs (1%) tikai vienā mēnesī laika posmā no 1993. gada sākuma līdz 2014. gada februārim (ar īslaicīgu datu trūkumu perioda vidusdaļā), lai kāda būtu ekonomiskā izaugsme.

Valdības darba vērtējums šā gada februārī salīdzinājumā ar janvāri ir vājinājies, un tā iemeslu no pētījuma rezultātiem izprast ir grūti. Februārī tā nevarētu būt politisku jautājumu ietekme, jo aptaujas veikšanas brīdī Ukrainas notikumi vēl nebija

ieguvuši lielu rezonansi. Tāpat apspriešanā vēl nebija nonācis jau reiz atrisinātais elektroenerģijas tirgus liberalizācijas jautājums, kas Saeimas sēdēs tika aplūkots martā. Iespējams, ka šī pasākuma pārcelšana uz 2015. gadu varētu izraisīt pateicības sajūsmu, kura izpaudīsies nākamā mēneša pētījuma rezultātos, lai arī „ieguvums” ir īslaicīgs.

III DAĻA – EIRO IEVIEŠANA LATVIJĀ

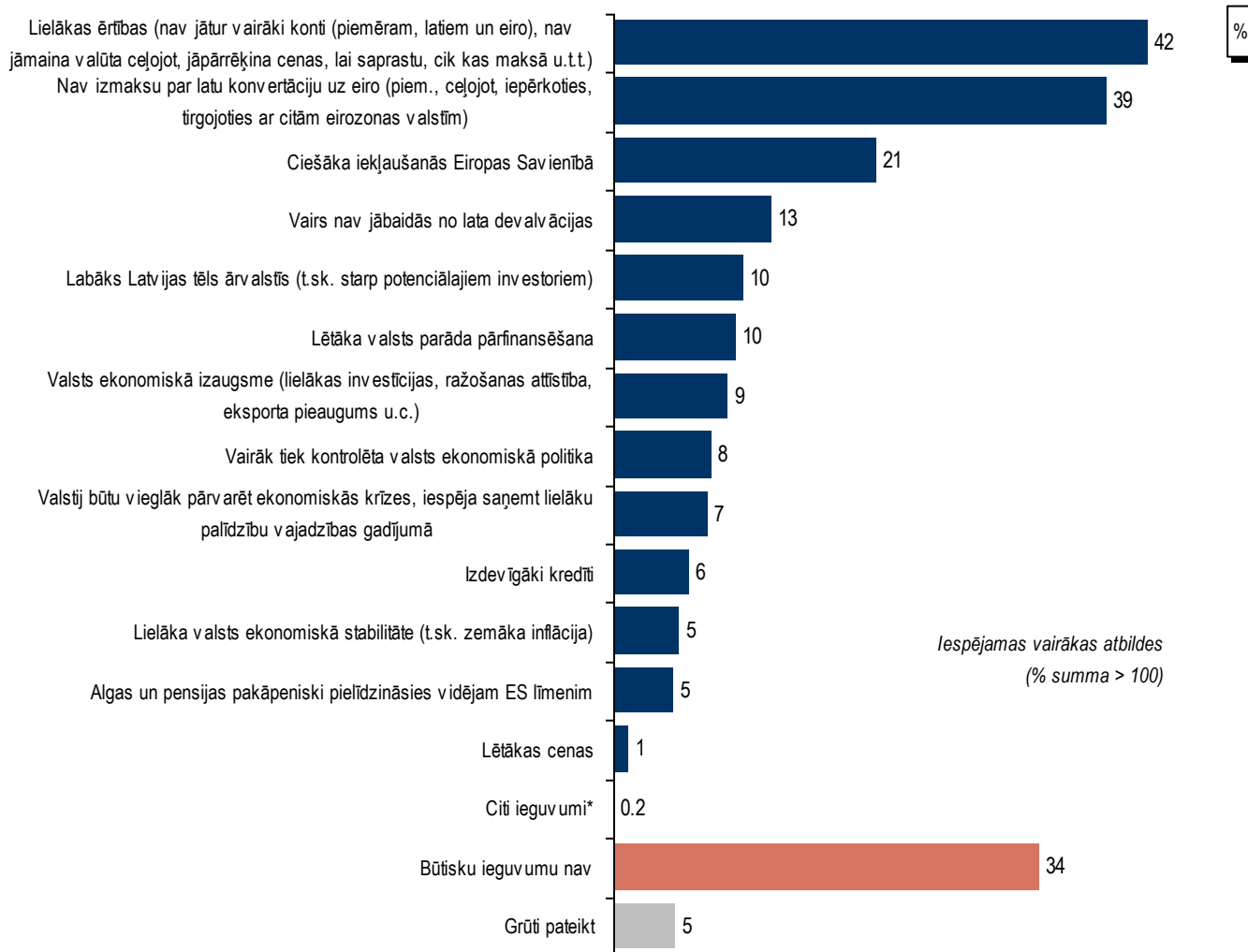
Galvenie rezultāti

„DNB Latvijas barometra” Nr.67 otrā daļa šoreiz bija veltīta ar eiro ieviešanu saistītiem jautājumiem. Pētījuma rezultāti liecina, ka par lielākajiem ieguvumiem no eiro ieviešanas iedzīvotāji uzskata lielākas ērtības un to, ka nav izmaksu par latu konvertāciju. Savukārt par lielākajiem zaudējumiem atzīta nacionālās valūtas zaudēšana un pieaugoša inflācija (runājot par preču un pakalpojumu cenām, absolūtais vairākums respondentu norādīja, ka cenas ir pieaugušas), tiesa, raksturojot savus paradumus, salīdzinoši biežāk aptaujātie atbildēja, ka viņu tērēšanas paradumi nav mainījušies, bet gandrīz tikpat bieži norādīts, ka tērēts tiek piesardzīgāk.

- Jautāti, kādi, viņuprāt, ir **lielākie ieguvumi**, ieviešot Latvijā eiro, visbiežāk par tādiem tika atzītas lielākas ērtības (42%), un tas, ka nav izmaksu par latu konvertāciju uz eiro (39%). Salīdzinot 2012.gada un 2014.gada aptaujas, vērojams, ka 2014.gadā biežāk minēti tādi ieguvumi kā lielākas ērtības un izmaksu neesamība par lata konvertāciju. Savukārt retāk pausts uzskats, ka līdz ar eiro ieviešanu vairs nebūs/ nav jābaidās no lata devalvācijas, vairāk tiks/ tiek kontrolēta valsts ekonomiskā politika, būs izdevīgāki kredīti, kā arī algas un pensijas pakāpeniski pielīdzināsies vidējam ES līmenim.
- 2/5 (40%) respondentu uzskatīja, ka eiro ieviešana palīdzēs Latvijai **piesaistīt vairāk investīciju**, un, pēc iedzīvotāju domām, visbiežāk tas notiks tādās **jomās** kā lauksaimniecība (18%) un transports, loģistika (17%).
- Par **lielākajiem zaudējumiem** no eiro ieviešanas Latvijā visbiežāk atzīta nacionālās valūtas zaudēšana (70%) un pieaugošā inflācija (dzīves dārdzības palielināšanās) (57%). Salīdzinot pirms diviem gadiem (2012.gadā) un tagad sniegtās iedzīvotāju atbildes, jāsecina, ka to, ka līdz ar eiro ieviešanu mēs zaudēsim daļu no valstiskās identitātes – latos, par lielāko zaudējumu 2014.gadā respondenti uzskatīja biežāk nekā 2012.gadā. Savukārt retāk 2014.gadā atzīmēti tādi aspekti kā izdevumi saistībā ar eiro ieviešanu, lielāka iesaistīšanās palīdzībā citām eirozonas valstīm, risks, ka eirozona tūlīt sabruks vai transformēsies un neērtības saistībā ar eiro ieviešanu.
- Absolūtais vairākums (87%) respondentu atbildēja, ka pēc eiro ieviešanas **preču un pakalpojumu cenas** ir palielinājušās. Pretēju viedokli pauda vien 1%.
- Vērtējot savus **tērēšanas paradumus**, 2/5 (40%) respondentu atzīmēja, ka ir kļuvuši taupīgāki, piesardzīgāk tērē naudu. Nedaudz biežāk (43%) atzīmēts, ka tērēšanas paradumi kopš eiro ieviešanas nav mainījušies, bet 12% norādīja, ka ir sākuši tērēt vairāk.
- Lūgti atbildēt, ar kādām **problēmām** viņi ir saskārušies līdz ar eiro ieviešanu, 57% aptaujāto atbildēja, ka nemitīgi salīdzina cenas eiro un latos. Aptuveni pusei (49%) esot grūtības pierast pie eiro monētām un banknotēm, bet ar negodīgu eiro ieviešanas praksi esot saskārušies 37%.
- Visbiežāk uz **pirmās īpašās eiro monētas** iedzīvotāji vēlētos redzēt Brīvības pieminekli (20%) un Latvijas teritorijas kontūru (19%).

ieguvumi un zaudējumi no eiro ieviešanas Latvijā

Kas, Jūsaprāt, ir lielākie ieguvumi, ieviešot Latvijā eiro?

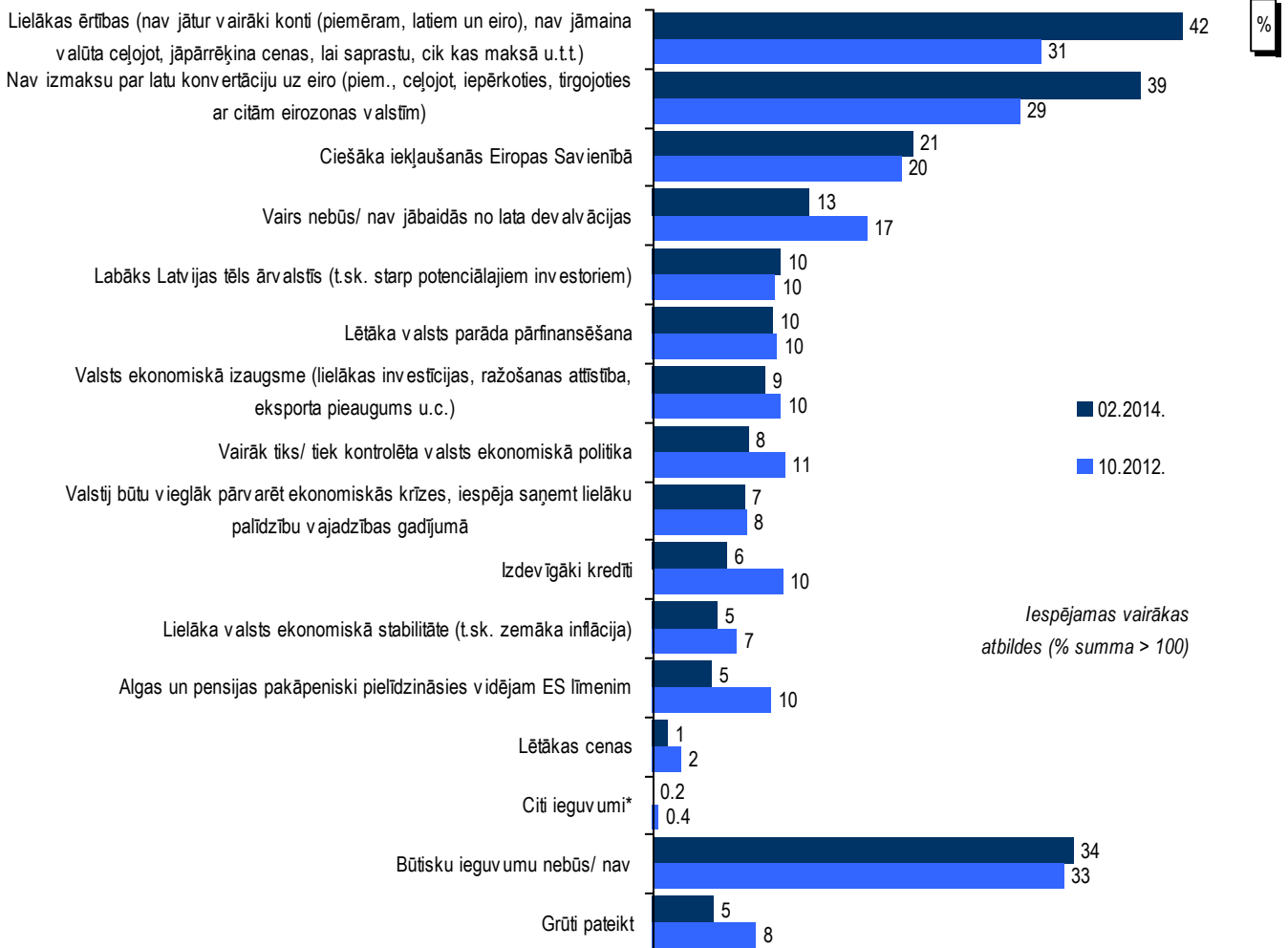

2014.gada 8.februāris - 19.februāris, N=1002 Latvijas iedzīvotāji

*Kategorijā "Citi ieguvumi" ietilpst: "ieguvums uzņēmējiem vieglāk kārtot darījumus" (minēts 1 reizi); "tikai valdībai labums" (minēts 1 reizi).

„DNB Latvijas barometra” Nr.67 ietvaros, respondentiem jautāja, kādi, viņuprāt, ir lielākie ieguvumi, ieviešot Latvijā eiro. Visbiežāk par lielākajiem ieguvumiem Latvijas iedzīvotāji uzskatīja lielākas ērtības (nav jātur vairāki konti, nav jāmaina valūta ceļojot, nav jāpārreķina cenas utt.) (42%) un to, ka nav izmaksu par latu konvertāciju uz eiro (39%). Salīdzinoši bieži par ieguvumu uzskatīta ciešāka iekļaušanās Eiropas Savienībā (21%). Citas atbildes minēja 5% līdz 13%, un visretāk par ieguvumu no eiro ieviešanas atzītas lētākas cenas (1%). Jāpiebilst, ka aptuveni trešdaļa (34%) iedzīvotāju norādīja, ka būtisku ieguvumu no eiro ieviešanas Latvijā nav.

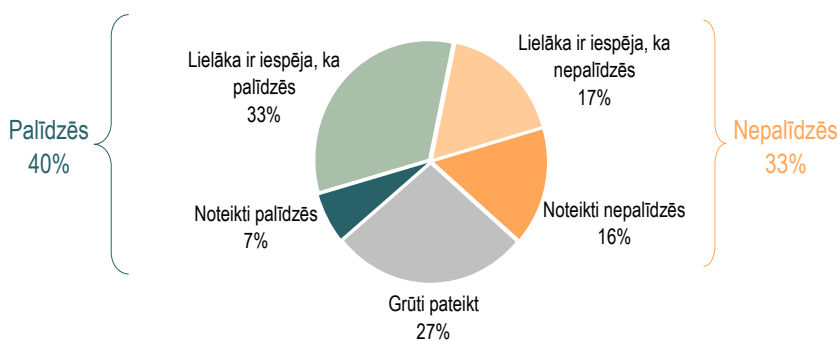
Kas, Jūsaprāt, būs/ ir lielākie ieguvumi, ieviešot Latvijā eiro?

Visi Latvijas iedzīvotāji

Arī 2012.gada oktobrī respondentiem jautāja par ieguvumiem no eiro ieviešanas Latvijā (toreiz jautājums tika uzdots nākotnes formā). Aptauju datu salīdzinājums liecina, ka 2014.gada februārī biežāk minēti tādi ieguvumi kā lielākas ērtības un izmaksu neesamība par lata konvertāciju, kurus minēja attiecīgi 31% un 29% 2012.gadā, un 42% un 39% 2014.gadā. Savukārt retāk pausts uzskats, ka līdz ar eiro ieviešanu vairs nebūs/ nav jābaidās no lata devalvācijas (2012.: 17%, 2014.: 13%), vairāk tiks/ tiek kontrolēta valsts ekonomiskā politika (2012.: 11%, 2014.: 8%), būs izdevīgāki kredīti (2012.: 10%, 2014.: 6%), kā arī algas un pensijas pakāpeniski pielīdzināsies vidējam ES līmenim (2012.: 10%, 2014.: 5%).

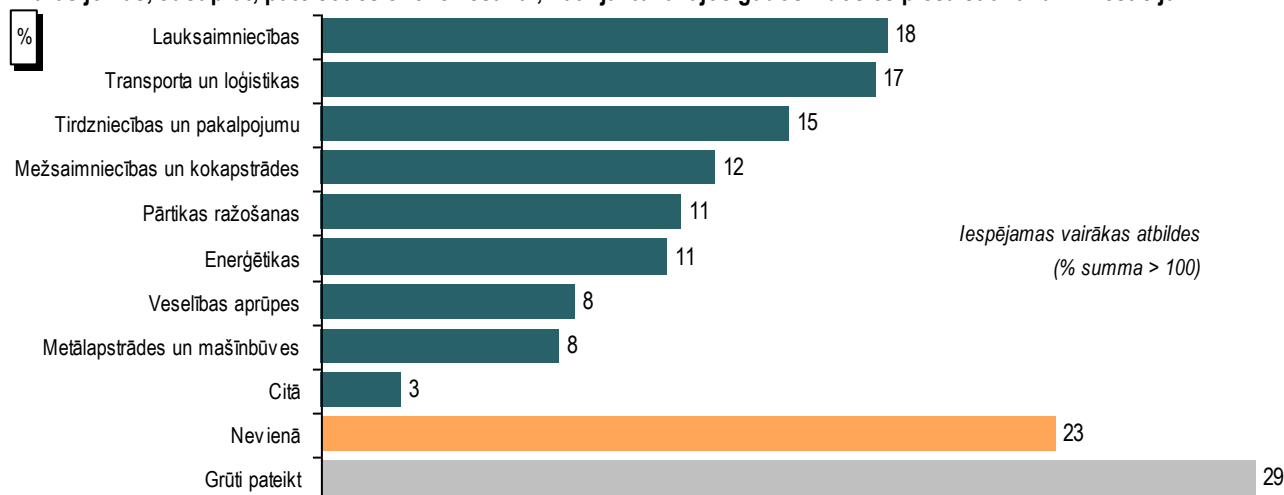
Vai, Jūsaprāt, eiro ieviešana Latvijai palīdzēs piesaistīt vairāk investīciju?

2014.gada 8.februāris - 19.februāris, N=1002 Latvijas iedzīvotāji

Respondentiem lūdzta paust viedokli par to, vai eiro ieviešana Latvijā palīdzēs piesaistīt vairāk investīciju. Saskaņā ar aptaujas rezultātiem to, ka eiro ieviešana palīdzēs piesaistīt Latvijai vairāk investīciju, norādīja 40%, tajā skaitā 7% uzskatīja, ka „noteikti palīdzēs”. Pretēju viedokli pāda trešdaļa (33%), tajā skaitā 16% atzīmēja atbildi „noteikti nepalīdzēs”. Jāpiebilst, ka salīdzinoši lielai daļai respondentu (27%) nebija viedokļa šajā jautājumā.

Kurās jomās, Jūsaprāt, pateicoties eiro ieviešanai, Latvijai tuvākajos gados izdosies piesaistīt vairāk investīciju ?

2014.gada 8.februāris - 19.februāris, N=1002 Latvijas iedzīvotāji

Pētījuma dati liecina, ka lauksaimniecība un transports, loģistika visbiežāk atzīti par jomām, kurās, pateicoties eiro ieviešanai, tuvākajos gados izdosies piesaistīt vairāk investīciju (attiecīgi 18% un 17%). Tiesa, tikai nedaudz atpaliek tirdzniecības un pakalpojumu joma (15%). Citas jomas nosauktas retāk. Jānorāda, ka 23% iedzīvotāju atbildēja, ka investīcijas, pateicoties eiro ieviešanai, neizdosies piesaistīt nevienā no minētajām jomām. Savukārt 29% respondentu nesniedza atbildi uz šo jautājumu.

Kas, Jūsaprāt, ir lielākie zaudējumi, ieviešot Latvijā eiro?

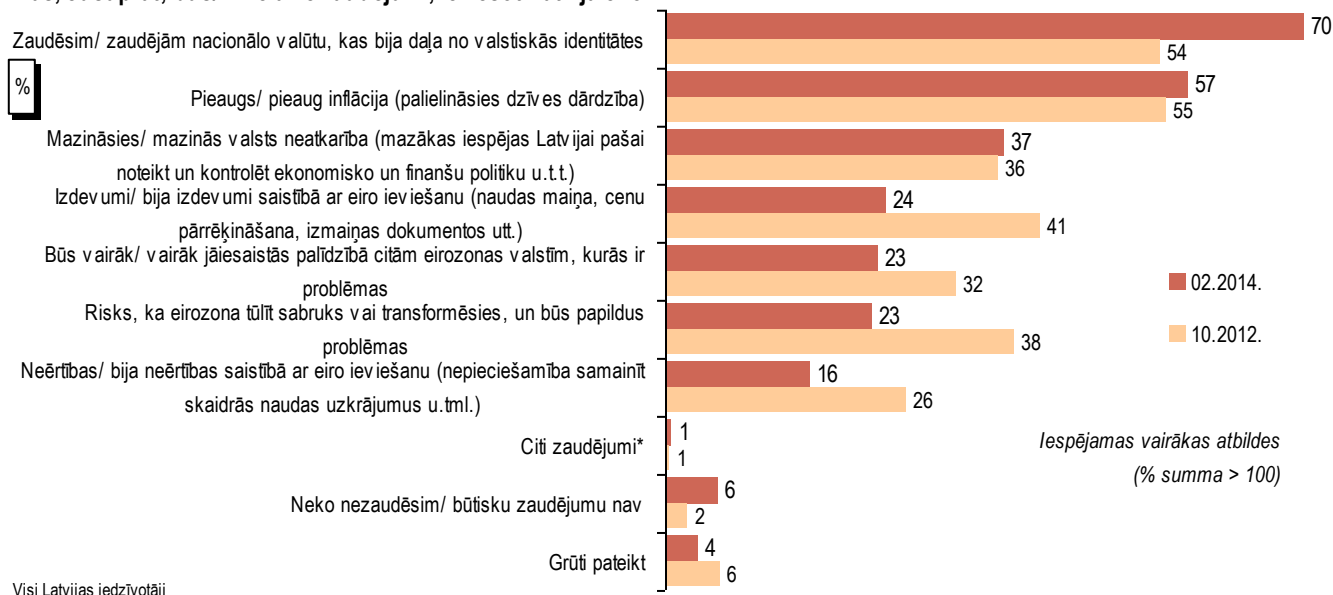

2014.gada 8.februāris - 19.februāris, N=1002 Latvijas iedzīvotāji

*Kategorijā "Citi zaudējumi" ietilpst: "apmānīja tautu" (minēts 1 reizi); "aug iedzīvotāju nabadzība" (minēts 1 reizi); "ieveda daudz vairāk preču no ārzemēm" (minēts 1 reizi); "Latvijā palielināsies iebrucēju skaits" (minēts 1 reizi); "valdība pierādīja, ka baidās no tautas, tāpēc nepieļāva referendumu pret eiro ieviešanu" (minēts 1 reizi); "zaudējām kolhozus, sovhozus, cukurfabrikas" (minēts 1 reizi).

Runājot par lielākajiem zaudējumiem līdz ar eiro ieviešanu Latvijā, visbiežāk respondenti atzīmēja, ka ir zaudēta nacionālā valūta, kas bija daļa no valstiskās identitātes (70%). Vairāk nekā puse (57%) norādīja uz pieaugošu inflāciju (dzīves dārdzības palielināšanos). Valsts neatkarības mazināšanos par lielāko zaudējumu uzskatīja 37%. Citi aspekti minēti retāk. Jāpiebilst, ka tikai 6% aptaujāto atbildēja, ka eiro ieviešana nav nesusi būtiskus zaudējumus.

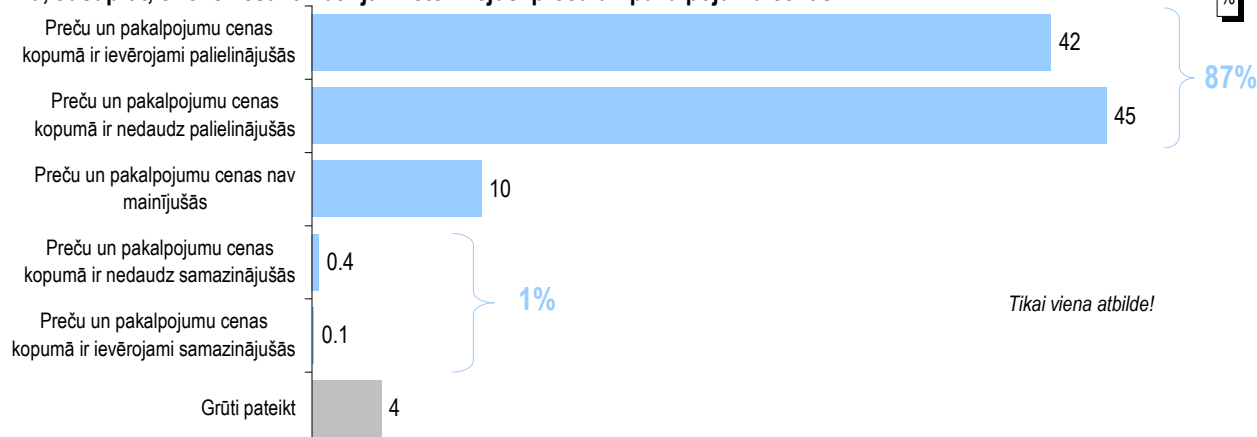
Kas, Jūsaprāt, būs/ ir lielākie zaudējumi, ieviešot Latvijā eiro?

Salīdzinot 2012.gada oktobra un 2014.gada februāra aptaujas datus, jāsecina, ka ir vērojamas atšķirības iedzīvotāju atbildēs. To, ka līdz ar eiro ieviešanu mēs zaudēsim daļu no valstiskās identitātes – latus, par lielāko zaudējumu 2012.gadā uzskatīja 54%, bet 2014.gadā – 70%. Savukārt 2014.gadā retāk atzīmēti tādi aspekti kā izdevumi saistībā ar eiro ieviešanu (2012.: 41%, 2014.: 24%), lielāka iesaistīšanās palīdzībā citām eirozonas valstīm (2012.: 32%, 2014.: 23%), risks, ka eirozona tūlīt sabruks vai transformēsies (2012.: 38%, 2014.: 23%) un neērtības saistībā ar eiro ieviešanu (2012.: 26%, 2014.: 16%).

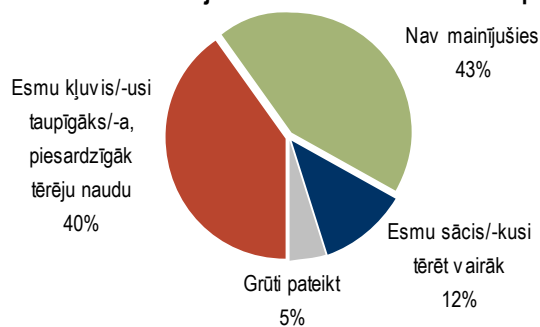
Eiro ieviešanas ietekme uz cenām un tērēšanas paradumiem

Kā, Jūsaprāt, eiro ieviešana Latvijā ir ietekmējusi preču un pakalpojumu cenas?

Iedzīvotājiem jautāja, vai eiro ieviešana, viņuprāt, ir ietekmējusi preču un pakalpojumu cenas. Absolūtais vairākums (87%) norādīja, ka preču un pakalpojumu cenas ir palielinājušās: 42% uzskatīja, ka tās ir ievērojami palielinājušās, bet 45% - ka nedaudz. To, ka līdz ar eiro ieviešanu preču un pakalpojumu cenas ir samazinājušās, atzīmēja tikai 1% Latvijas iedzīvotāju. Katrs desmitais respondents (10%) pauda uzskatu, ka preču un pakalpojumu cenas nav mainījušās.

Kā kopš eiro ieviešanas mainījušies Jūsu naudas tērēšanas paradumi?

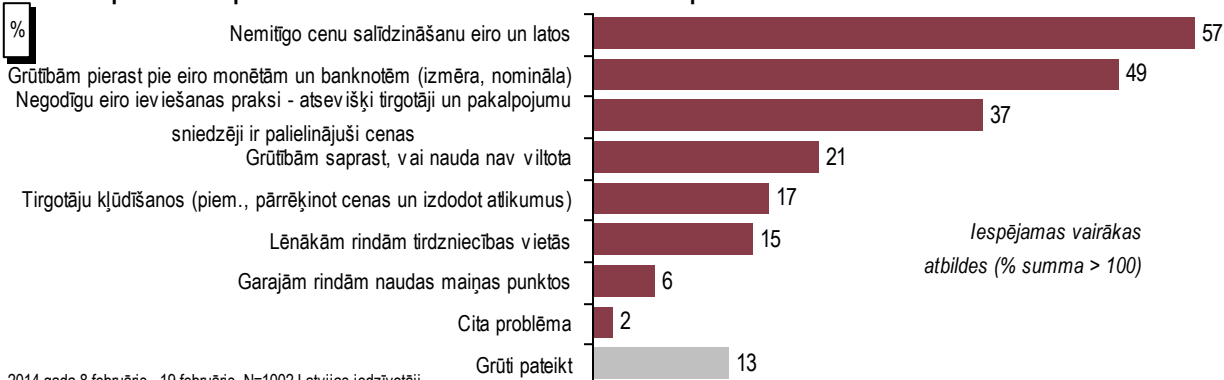

2014.gada 8.februāris - 19.februāris, N=1002 Latvijas iedzīvotāji

Lūgti raksturot, kā ir mainījušies viņu naudas tērēšanas paradumi, 2/5 (40%) respondentu atzīmēja, ka ir kļuvuši taupīgāki, piesardzīgāk tērē naudu. To, ka ir sākuši tērēt vairāk, norādīja 12%. Savukārt 43% respondentu atbildēja, ka viņu naudas tērēšanas paradumi kopš eiro ieviešanas nav mainījušies.

Ar eiro ieviešanu saistītās problēmas

Ar kādām problēmām pēc eiro ieviešanas Jūs visbiežāk esat sastapies?

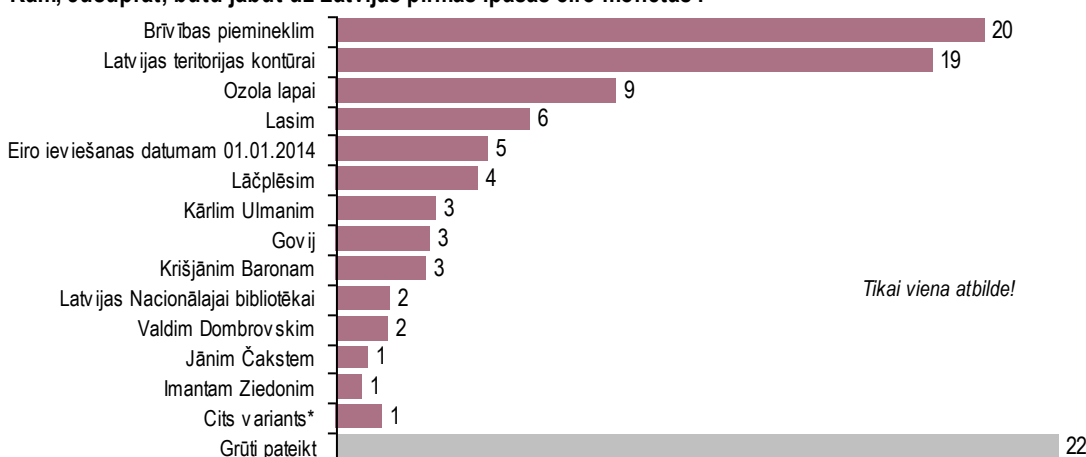

2014.gada 8.februāris - 19.februāris, N=1002 Latvijas iedzīvotāji

Pētījuma dati liecina, ka vairāk nekā puse Latvijas iedzīvotāju (57%) par vienu no galvenajām problēmām atzina nemitīgu cenu salīdzināšanu eiro un latos. Aptuveni pusei (49%) ir grūtības pierast pie eiro monētām un banknotēm. Savukārt to, ka ir saskārušies ar negodīgu eiro ieviešanas praksi, atzīmēja 37%. Citas problēmas iedzīvotāji minēja retāk.

Latvijas pirmās īpašās eiro monētas dizains

Kam, Jūsprāt, būtu jābūt uz Latvijas pirmās īpašās eiro monētas?

2014.gada 8.februāris - 19.februāris, N=1002 Latvijas iedzīvotāji

*Kategorijā "Cits variants" ietilpst: "ozols" (minēts 2 reizes); "auseklītis" (minēts 1 reizi); "krusts" (minēts 1 reizi); "Lēģins" (minēts 1 reizi); "meži" (minēts 1 reizi); "Nils Ušakovs" (minēts 1 reizi); "rupjmaize" (minēts 1 reizi); "sēru vainags ar Latvijas karogu" (minēts 1 reizi); "Sprīdītis" (minēts 1 reizi); "stārķis" (minēts 1 reizi); "varde" (minēts 1 reizi); "zirgs" (minēts 1 reizi).

Saskaņā ar „DNB Latvijas barometra” Nr.67 datiem aptuveni 1/5 respondentu uz pirmās īpašās Latvijas eiro monētas vēlētos redzēt Brīvības pieminekli (20%) un Latvijas teritorijas kontūru (19%). Uzskatu, ka uz monētas jābūt ozola lapai, pauda 9%, 6% vēlētos uz tās redzēt lasi, bet 5% - eiro ieviešanas datumu 01.01.2014. Citas atbildes nosauktas retāk. Jāpiebilst, ka 22% aptaujāto nebija viedokļa šajā jautājumā.

IV DAĻA – EKSPERTU KOMENTĀRI PAR EIRO IEVIEŠANU LATVIJĀ

Inga Apsīte, Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijas Iekšējā tirgus departamenta direktore

Iepazīstoties ar jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma datiem par eiro ieviešanu, redzams, ka iedzīvotājiem viens no svarīgākajiem jautājumiem bija un joprojām ir preču un pakalpojumu cenas. Paredzot, ka cenu iespējamās svārstības būs vienas no iedzīvotāju bažām valūtas maiņas laikā, Ekonomikas ministrija pērn un arī šogad īsteno vairākas aktivitātes, lai veiktu cenu uzraudzību un sekotu līdzi, kas notiek tirgū.

Pētījuma dati liecina, ka vairāk nekā 80% respondentu uzskata, ka preču un pakalpojumu cenas pēc eiro ieviešanas ir palielinājušās. Savukārt Centrālās statistikas pārvaldes dati par patēriņa cenu izmaiņām un Ekonomikas ministrijas veiktā cenu monitoringa rezultāti uzrāda tikai nelielas cenu svārstības.

Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem, šā gada februārī cenas palika janvāra līmenī. Februārī precēm cenas samazinājās par 0,2%, bet pakalpojumiem tās pieauga par 0,4%. Būtiskākā ietekme uz cenu palielinājumu februārī bija pārtikas preču (maizei, pienam, sieram un olām) un alkoholisko dzērienu cenu pieaugumam. Tīkmēr apģērbiem un apaviem cenas samazinājušās. Februārī neliels cenas pieaugums bija vērojams pakalpojumiem, tomēr, salīdzinot ar janvāri, cenu svārstības tika novērotas retāk un cenas pakāpeniski stabilizējās.

Kopš 2013.gada janvāra Ekonomikas ministrija veic arī 120 populārāko preču un pakalpojumu cenu monitoringu septiņās Latvijas pilsētās. Apkopotie dati 2013.gadā liecina, ka lielākajai daļai - 91,74% preču un pakalpojumu - cenu izmaiņas nav novērotas. Savukārt šā gada marta sākumā veiktā cenu monitoringa rezultāti, salīdzinot tos ar februāra datiem, rāda, ka 97,3% preču un pakalpojumu pamata cena ir palikusi nemainīga. Monitoringa dati liecina, ka pārtikas cenas svārstījušās atbilstoši sezonālībai un pakalpojumu cenas ir stabilizējušās.

Kopš 2013.gada jūnija ir uzsākta iniciatīva „Godīgs eiro ieviešājs”, kuras ietvaros starp valdību, uzņēmumiem un tos pārstāvošajām organizācijām tika noslēgts sadarbības memorands, kuram tika aicināti pievienoties visi uzņēmumi, apņēmoties veikt pareizu un precīzu cenu pārrēķinu un norādīšanu pirms un pēc eiro ieviešanas Latvijā. Līdz šim iniciatīvai pievienojušies vairāk kā 1200 komersantu, un tās atpazīšanas zīmi var redzēt vairāk kā 11 000 tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas vietās.

Jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati rāda, ka 57% respondentu joprojām veic cenu salīdzināšanu eiro un latos, kas nozīmē, ka iniciatīvas ideja iedzīvotājiem vēl joprojām ir aktuāla un pieradums pie jaunās valūtas veidojas pakāpeniski. Tāpēc Ekonomikas ministrija aicina komersantus pievienoties iniciatīvai „Godīgs eiro ieviešājs” un saņemt uzlīmi ar vienoto logo, kas ļauj patērētājiem viegli orientēties godīgo eiro ieviešēju vidū.

Margarita Dunska, Dr.oec. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes profesore

Šomēnes bija interesanti iepazīties ar cilvēku viedokli pēc tam, kad jaunā valūta jau tiek lietota, jo pirms tam sabiedrība pret eiro ieviešanu bija noskaņota skeptiski. Daži no jautājumiem tika uzdoti arī 2012.gadā, tāpēc ir iespējams salīdzināt atbildes uz konkrētiem jautājumiem. Tā, salīdzinot ar aptauju, kas tika veikta 2012.gadā, krietni vairāk aptaujāto par eiro lietošanas ieguvumiem uzskatīja tīri praktiskas lietas: lielākas ērtības un konvertācijas izmaksu izzušanu. Savukārt vairāk cilvēku par lielāko zaudējumu atzina nacionālās valūtas kā valstiskuma identitātes daļas zaudējumu. Īpaša attieksme izveidojās pret cenu pieaugumu un inflāciju. Absolūtais vairākums respondentu atzīmē, ka eiro ieviešanas rezultātā palielinājās preču un pakalpojumu cenas (87%). Tostarp 42% aptaujāto norādījuši, ka cenas ir ievērojami palielinājušās. Tai pašā laikā inflācijas rādītāji ir minimāli, var pat teikt, ka gada sākumā inflācija netika novērota. Kāpēc tādas atšķirības? Bez šaubām, inflācijas aprēķinos netiek ietvertas visas cenas. Tie parāda vidējā cenu līmeņa izmaiņas, un var arī kritizēt izmantotā preču groza struktūru utt. Tomēr cilvēkiem priekšstats par cenu izmaiņām ir kardināli atšķirīgs. Manuprāt, šāda uztvere ir radusies valūtas pārejas kursa dēļ – visas cenas automātiski ir palikušas lielākas. Diezgan daudz aptaujāto arī uzskata, ka ir saskārušies ar negodīgu eiro ieviešanas praksi. Taču jautājumā par problēmām, ieviešot eiro, visvairāk atbilžu bija par grūtībām, nemitīgi salīdzinot cenas eiro un latos.

Edmunds Jansons, „Fazer Latvija” rīkotājdirektors

Kopš Latvijā ieviests eiro, ir apritējuši gandrīz trīs mēneši, un jaunākais „DNB Latvijas barometra” pētījums skaidri iezīmē iedzīvotāju līdz šim nozīmīgākos ieguvumus no valūtas pārejas. Kā liecina pētījuma dati, par būtiskākajiem ieguvumiem no eiro ieviešanas iedzīvotāji visbiežāk atzinuši lielākas ērtības - to, ka nebūs jāuztur vairāki konti latiem un eiro, jāmaina valūta ceļojot, jāpārrēķina cenas u.tml. (42%), un arī to, ka nebūs jāmaksā par latu konvertāciju uz eiro, ceļojot, iepērkoties, veicot darījumus ar citām eirozonas valstīm (39%). Citus ieguvumus, kas tik tieši neskar cilvēkus personīgi, piemēram, ciešāku iekļaušanos Eiropas Savienībā (21%), aptaujātie vērtējuši kā daudz mazsvarīgāku faktoru.

Lai arī „Fazer Latvija” business pamatā ir saistīts ar vietējo – Latvijas tirgu, esam daļa starptautiska uzņēmuma, kuram ikdienā ir jāveic norēķini gan ar vietējiem, gan ārvalstu partneriem. „DNB Latvijas barometra” pētījuma rezultāti nepārsteidz, un tie ir likumsakarīgi, jo arī mēs varam teikt, ka būtiskākais ieguvums no eiro ieviešanas ir tas, ka norēķini ir vienkāršāki un nav papildu izdevumu par latu konvertāciju. Tas attiecas gan uz finanšu norēķiniem, gan mūsu darbinieku komandējumiem, kas pamatā saistīti ar eirozonas valstīm. Ciešāka iekļaušanās Eiropas Savienībā kā mūsu ieguvums būs vairāk jūtama ilgtermiņā. To tik īsā laika posmā nav iespējams novērtēt.

Pāreja uz eiro uzņēmumam dod pozitīvu pienesumu arī netiešā veidā. Tas attiecas uz tiem darbiniekiem, kuri ceļo un kopā ar ģimenēm dodas atpūsties ārpus Latvijas. Jo mazāk rūpju mūsu darbiniekiem ir ārpus darba, jo veselīgāks mikroklimats kolektīvā. Lai gan valūtas konvertāciju un ar to saistītos izdevumus nevarētu saukt par lielu apgrūtinājumu, ikviens ir priecīgs, ja par to nav īpaši jāpiedomā.

„Fazer Latvija” bija arī viens no pirmajiem uzņēmumiem, kurš pievienojās iniciatīvai „Godīgs eiro ieviešs,” jo esam pārliecināti, ka ilgtermiņā var attīstīties tikai tie uzņēmumi, kuri strādā godīgi un atbildīgi.

Valts Kalniņš, sabiedriskās politikas centra „PROVIDUS” pētnieks

Iedzīvotāju viedokļi par ieguvumiem un zaudējumiem, ieviešot eiro, sagādā maz pārsteigumu. 2012. gada un 2014. gada datu salīdzinājums liecina, ka daudziem iedzīvotājiem radusies skaidrāka attieksme pret acīmredzamo. Nav šaubu, ka atkrīt neērtības saistībā ar latu un eiro konvertāciju, ko arī lielāka daļa cilvēku tagad ir apzinājusies. Acīmredzams ir arī fakts, ka Latvija ir zaudējusi „nacionālo valūtu, kas bija daļa no valstiskās identitātes.” To kā zaudējumu šogad atzinuši 70% aptaujāto (pirms pusotra gada 54%). Jau iepriekš zināmas lietas, pienākot reālajam valūtas nomaiņas laikam, ieguvušas konkrētas aprises. Līdz ar to arī subjektīvās izjūtas par ieguvumiem un zaudējumiem daudziem kļuvušas spilgtākas. Nezināmais ir tas, cik lielu nozīmi cilvēki piešķir ērtībām un cik lielu – nacionālajam simbolismam. Šķiet, ka psiholoģiski lielā atšķirība starp latu un eiro būtu redzama sabiedrības attieksmē, ja rastos jaunas ekonomiskās grūtības. Lats vairumam patīktu arī tad, ja ietu slikti. Savukārt eiro cilvēki ir gatavi pieņemt pragmatiska darījuma ietvaros – ja ar kopīgo valūtu dzīve ir ērtāka un pārticīgāka, tad labi. Pretējā gadījumā negribam svešo naudu.

Noris Krūzītis, Latvijas Pārtikas tirgotāju asociācijas izpilddirektors

Kā liecina jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati, vairums Latvijas iedzīvotāju ir pieņēmuši eiro kā ērtu maksāšanas līdzekli, kas noticis salīdzinoši īsa laika posmā, ja ņemam vērā to, ka lielai daļai iedzīvotāju bija noraidošs attieksme pirms eiro ieviešanas. Iedzīvotāju attieksmes maiņu lielākoties ir nodrošinājusi veiksmīgā pāreja no latiem uz eiro.

Vērtējot ieguvumus no eiro ieviešanas, iedzīvotāji ir gana reālistiski. No praktiskās puses iedzīvotāji minēto procesu pirms un pēc eiro ieviešanas vērtējuši līdzīgi. Tas apliecina, ka iedzīvotāji minēto procesu kopumā jau no paša sākuma ir vērtējuši pragmatiski, lai arī pirms eiro ieviešanas dominēja emocionāli apsvērumi.

Arī pēc eiro ieviešanas par lielāko zaudējumu iedzīvotāji min to, ka mēs zaudēsim daļu no valstiskās identitātes. Šī emocionālā nostalgija pēc eiro ieviešanas ir pat pieaugusi, kas ir tikai saprotami. Tiesa, pārāk maza daļa iedzīvotāju eiro ieviešanu saista ar valsts politisko un ekonomisko stabilitāti. Varētu pieņemt, ka iedzīvotājiem nav pietiekami daudz informācijas un izpratnes par Latvijas statusu un identitāti eiro zonas valstu sistēmā.

Viens no svarīgākajiem jautājumiem iedzīvotājiem ir par eiro ieviešanas ietekmi uz preču un pakalpojumu cenām. Vairums iedzīvotāju norāda, ka preču un pakalpojumu cenas ir palielinājušās, un tas ir rezultāts tiem stereotipiem, kas zināmā sabiedrības daļā tika kultivēti pirms eiro ieviešanas. Nevar apgalvot, ka eiro ieviešanai nav bijusi ietekme uz cenu palielināšanos. Tomēr tā nav tāda, kā to sajūt iedzīvotāji. To apliecina arī pakalpojumu un preču cenu monitorings un statistika par nelielo inflācijas līmeni valstī kopumā.

Tiesa, iedzīvotāju sajūtas, ka preču un pakalpojumu cenas ir palielinājušās, ir signāls, ka valstī kopumā nav pietiekoši korektas un ticamas informācijas par paredzamajiem ekonomiskajiem procesiem, kas varētu ietekmēt pakalpojumu un cenu celšanos. Tas kopumā rada nedrošību un pamatu nepatiesiem pieņēmumiem.

Uldis Osis, Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis, SIA „Konsorts” padomes priekšsēdētājs

Jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma rezultāti liecina, ka iedzīvotāji eiro ieviešanā saskata lielākoties praktiskus, lai neteiktu, tehniskus ieguvumus – nav jāuztur vairāki konti latiem un eiro, jāmaina valūta ceļojot, jāpārreķina cenas u.tml. (42%), nav jāmaksā par latu konvertāciju uz eiro, ceļojot, iepērkoties, veicot darījumus ar citām eirozonas valstīm (39%). Savukārt ciešāka iekļaušanās Eiropas Savienībā, kas, kopš Latvijas Bankas un valdības aizsāktās kampaņas pērn, joprojām tiek reklamēts kā viens no galvenajiem eiro ieviešanas ieguvumiem, aptaujāto vidū ir daudz mazāk nozīmīgs faktors (21%). Arī citi potenciālie ieguvumi no eiro ieviešanas, kas oficiālajā līmenī tika uzskatīti par būtiskiem – labāks Latvijas tēls ārvalstīs,

lētāka valsts parāda pārfinansēšana, straujāka valsts ekonomiskā izaugsme (lielākas investīcijas, ražošanas attīstība u.c.), aptaujātajiem nešķiet īpaši nozīmīgi.

Zīmīgi, ka, piemēram, investīcijas, kuru piesaistīšanā eiro ieviešanu par svarīgu faktoru uzskatīja vien nenozīmīga aptaujāto daļa (9%), tā to vairāk saista ar tradicionālajām Latvijas ekonomikas nozarēm - lauksaimniecību, transportu un loģistiku, tirdzniecību un pakalpojumiem, mežsaimniecību un kokapstrādi. Minētās nozares ir samērā labi nostabilizējušās, tās visdrīzāk arī turpmāk var veiksmīgi funkcionēt bez papildu investīciju piesaistes. Savukārt investīciju piesaisti, piemēram, metālapstrādei un mašīnbūvei, kas visdrīzāk būtu uzskatāmas par nozarēm, kuras varētu veicināt Latvijas straujāku izaugsmi (tāds viedoklis tiek pausts arī vairumā oficiālo valdības ekonomikas attīstības plānos un programmās), atzīmējuši vien 8% aptaujāto.

Līdz ar to var secināt, ka diezgan skeptiskais sabiedrības viedoklis par eiro ieviešanas nozīmīgumu, kas spilgti izpaužas ilgi pirms eiro ieviešanas, nav būtiski mainījies ne iepriekšējo reklāmas un pārliecināšanas kampaņu iespaidā, ne arī pēc eirovalūtas faktiskās funkcionēšanas Latvijā. Daudzu ekspertu acīs šāda sabiedrības nostāja šķiet mīkla. Taču, ja ņemam vērā arī citus „DNB Latvijas barometra” pētījumu rezultātus, kuros redzams iedzīvotāju zemais uzticības līmenis politiķiem un politikai kopumā, tad arī attieksme pret eiro ieviešanu nav nekas neparasts.

Daina Paula, Latvijas Bankas ekonomiste

Vērtējot jaunākā „DNB Latvijas barometra” datus par eiro ieviešanu Latvijā, pirmais, kas „iekrīt” acīs, ir fakts, ka aptaujāto atbildes lielā mērā atkarīgas no ekonomisko jautājumu aktualitātes kopumā. Tepat varētu ierindot arī tādus faktorus kā „attālums līdz eiro” un informācijas daudzums par to. 2012. gada oktobrī diskusiju lokā bieži dominēja vairāku Eiropas Savienības valstu parādu krīze, un tas kā būtisks uztraukums (līdzās cenu kāpumam un skaidrās naudas maiņas problēmām) dominēja arī aptauju rezultātos. Pašlaik ir redzams, ka Latvijā citu Eiropas Savienības valstu problēmu diskutēšana neatrodas uz ekonomisko jautājumu skatuves, augsta inflācija nav iestājusies, bet skaidrā nauda samainīta veiksmīgi, un akcenti tiek pārcelti uz sirdij tuvāko – valūtas kā simbola nozīmi. Tieši valūtas kā simbola (nevis kā ekonomiska instrumenta) uztvere iezīmējas arī jautājumā par to, kam būtu jābūt attēlotam uz pirmās īpašās eiro monētas.

Līdzās tam, kāda ir aktuālā ekonomikas tēma, kas ir sabiedriskajā apspriešanā, pētījuma rezultātos laika posmā starp 2012. gada oktobri un 2014. gada februāri iezīmējas „būs” un „ir” atšķirība. Tas, kas ir atšķirīgs ieguvumu vērtējumā, ir galvenokārt gaidas pret sagaidīto. 2012. gada oktobrī kā diezgan būtiski uzlabojumi tika gaidītas zemākas procentu likmes kredītiem (neaizmirsīsim, ka tas nozīmē arī depozītiem), tas, ka nebūs jābaidās no lata devalvācijas un algu un pensiju izaugsme pakāpeniski līdzināsies Eiropas Savienības vidējam līmenim, kamēr tādi ieguvumi kā lielākas ērtības kontu turēšanā un ceļošanā tika minēti aptuveni 2-3 reizes biežāk. Tagad šī atšķirība ir izaugusi līdz 3-7 reizēm. Citiem vārdiem sakot, ieguvumi, kas tika gaidīti un tomēr ir saistīti ar pakāpeniskumu vidējā un ilgā termiņā, ir „atbiruši” kā nemanāmi, kamēr tas, kas praktiski atrodas „vistuvāk rokām, acīm un sajūtām,” ir izvirzījies daudz pārliecinošākā vadībā. Droši vien nevar vēlēties, lai aptaujas dalībnieki atzinīgi novērtētu „attālinātas” lietas, piemēram, ar krietni zemāku procentu likmi izlaistas eiro obligācijas. Tiešā veidā tas nav neviena iedzīvotāja personīgais kredīts, tie nav izdevumi no personīgā maciņa, kas tiek ietaupīti, un budžeta ietaupījums caur parāda apkalpošanas izmaksu kritumu kā sabiedrības ieguvums ir ļoti pastarpināts un izpaužas pakāpeniski.

Cenu dinamikas vērtējums nav glaimojošs, tomēr būtiski neizbrīna. Lai gan aptaujas veikšanas periodā janvāra inflācijas dati jau bija pieejami (ko nu par datiem – cenas veikalos un pakalpojumu sniegšanas vietās bija redzamas), vairākums iedzīvotāju februārī atzīmē, ka cenu līmenis ir būtiski audzis vai vismaz nedaudz audzis. Varbūt siltumenerģija salīdzinājumā ar dārzeņiem un pienu, kas ziemā bieži sadārdzinās, nešķiet patēriņa prece un pietiekams izdevumu postenis, bet varbūt nav interesanti runāt par cenām, kuras nemainās vai sarūk.

Par laimi, cenu kāpums kā negodīgas eiro ieviešanas apliecinājums ierindojies vien trešajā vietā starp problēmām, kuras saistītas ar eiro ieviešanu. Tomēr jāatzīmē, ka cenas ir gan sarukušas, gan kāpušas (turklāt daudz straujāk nekā 2014. gada pirmajos mēnešos) arī agrāk, kad tam ar eiro ieviešanu nebija un nevarēja būt nekādas sakara. Uzņēmējiem izmaksas eksistē vienmēr, un laiku pa laikam vecais cenrādis vairs nekalpo izmaksu segšanai vai izaugsmei, kā arī tieši otrādi – pakalpojumu sniegšanas apjoma pieaugums ļauj ietaupīt un samazināt cenu (piemēram, sakaru pakalpojumiem) vai arī resursu izmaksu krituma rezultātā ir iespējams cenu samazināt (piemēram, 2013. gadā degvielai, siltumenerģijai).

Ieva Strode, tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra „SKDS” sociālo un politisko projektu direktore

Lai arī pēc eiro ieviešanas ir pagājuši vien pāris mēneši, zināmi priekšstatī iedzīvotājiem par dzīvi ar jauno valūtu ir jau radušies. Jārēķinās gan, ka tie ir pirmie priekšstatī un spriest par sekām ilgtermiņā laikiem nevar nedz eksperti, pētot ekonomiskos rādītājus, nedz arī iedzīvotāji, pētot situāciju savos naudas makos.

Pirmais, kas nu ir skaidrs visiem - neraugoties uz garo „godīgo eiro ieviešanu” sarakstu, 87% aptaujāto uzskata, ka cenas precēm un pakalpojumiem ir palielinājušās. Tostarp 42% aptaujāto atzīmē, ka tās ir ievērojami palielinājušās. Tiesa, 43% aptaujāto tas nav licis mainīt tērēšanas paradumus. Tomēr 40% aptaujāto gan atzīst, ka ir kļuvuši taupīgāki.

Cenu palielināšana ir arī viena no biežāk minēto problēmu grupām, ar ko iedzīvotāji ir saskārušies: 37% norādīja, ka ir pamanījuši negodīgu eiro ieviešanas praksi. Ar praktiskām problēmām veikalos – tirgotāju kļūdīšanos, izdodot naudu, vai lēnākām rindām – iedzīvotāji ir saskārušies retāk (17% un 15%). Interesanti, ka otra biežāk minētā problēma (pēc nemitīgās cenu salīdzināšanas eiro un latos, kuru minēja 57% aptaujāto) ir grūtības pierast pie eiro minētām un banknotēm (49%).

Interesanti palūkoties, cik lielā mērā iedzīvotāji pirmie iespaidi atbilst tam, ko no eiro ieviešanas gaidīja un par ko bažījās gandrīz pirms pusotra gada.

Viens no visizteiktākajiem draudiem, uz ko iedzīvotāji norādīja 2012.gada oktobrī, bija inflācijas pieaugums (55%). Arī 2014.gada februārī to par vienu no lielākajiem zaudējumiem atzīst 57% aptaujāto. Gandrīz vienlīdz bieži prognozētas (36%) un piepildījušās (37%) arī bažas par valsts neatkarības mazināšanos. Tiesa, retāk piepildījās prognozes par izdevumiem saistībā ar eiro ieviešanu (2012.gadā: 41%; 2014.gadā: 24%), neērtībām saistībā ar eiro ieviešanu (2012.gadā: 26%; 2014.gadā: 16%), nepieciešamo palīdzību citām eirozonas valstīm (2012.gadā: 32%; 2014.gadā: 23%); eirozonas sabrukumu vai transformēšanos (2012.gadā: 38%; 2014.gadā: 23%).

Tiesa, arī pirmais iespaids par ieguvumiem vairākos jautājumos atšķiras no prognozētā: pēc eiro ieviešanas biežāk atzīts ērtību pieaugums (2012.gadā: 31%; 2014.gadā: 42%), ietaupījums uz latu konvertāciju (2012.gadā: 29%; 2014.gadā: 39%). Trešais biežāk minētais ieguvums – ciešāka integrācija Eiropas Savienībā – norādīta vienlīdz bieži (2012.gadā: 20%; 2014.gadā: 21%). Analizējot retāk minētos ieguvumus, jāpiebilst, ka pēc eiro ieviešanas mazāk pausta ticība tādiem iespējamiem ieguvumiem kā izdevīgāki kredīti (2012.gadā: 10%; 2014.gadā: 6%) un algu un pensiju pielīdzināšanās vidējam Eiropas Savienības līmenim (2012.gadā: 10%; 2014.gadā: 5%).

Inna Šteinbuka, Eiropas Komisijas pārstāvniece Latvijā vadītāja

Latvijā pāreja uz eiro bijusi raita un sekmīga - to atzinusi Eiropas Komisija, un par to liecina arī jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati – pat ja cilvēkiem bija šaubas, vai naudas maiņa notiks „godīgi” un vai neradīsies neparedzētas grūtības, tad lielākoties tās noteikti izrādījās veltas. Uzskatu, ka ieguvumus un arī zaudējumus patiesi varēs izmērīt tikai pēc ilgāka laika, kad cilvēki pie jaunās valūtas būs pieraduši. Piemēram, gada inflācija februārī bija 0,5%, bet lielākā daļa iedzīvotāju uzskata, ka cenas ir ievērojami augušas – tas ir normāli, jo eiro un lata kursa dēļ skaitļi ir kļuvuši lielāki un ir preces un pakalpojumi, kuriem cenas augušas citu iemeslu, ne eiro dēļ. Inflācija bija pirms eiro, un tā būs arī turpmāk.

Jānis Teteris, DNB bankas viceprezidents, valdes loceklis

Kopš eiro ieviešanas Latvijā ir pagājis neilgs laiks. Tas noteikti ir pārāk mazs, lai sajustu jau kādus taustāmus makroekonomiskos ieguvumus investīciju pieplūdes vai ekonomiskās stabilitātes ziņā. Papildus tam jāņem vērā šī brīža īpašā situācija, ko ir izraisījis Ukrainas un Krievijas politiskais konflikts, tostarp Krimas aneksija, kurai viennozīmīgi ir ietekme gan uz reģiona, gan arī Latvijas ekonomiku. Līdz ar to būs ļoti grūti vai pat neiespējami redzēt precīzu un tiešu eiro ieviešanas ietekmi uz Latvijas ekonomiku. No vienas puses, gan iespējamā tirdzniecības samazināšanās ar Krieviju, gan lielā nenoteiktība un paaugstinātais risks negatīvi ietekmē investīciju apjomu. No otras puses, tas arī paver jaunas biznesa iespējas un potenciāli var palielināt Krievijas investīcijas ārpus Krievijas, tai skaitā Latvijā.

Vienlaikus trīs mēneši kopš pievienošanās eirozonai ir pietiekami ilgs laika posms, lai pateiktu, ka eiro ieviešana Latvijā ir notikusi ļoti veiksmīgi. Arī „DNB Latvijas barometra” pētījums rāda, ka cilvēki kā galvenos mīnus min tikai fiziskās neērtības (divas valūtas, smaga un liela skaidrā nauda), nevis ekonomiskās.

Patīkami, ka pretēji gaidītajam un bieži vien kā vienam no galvenajiem riskiem minētajam būtisks cenu lēciens nav noticis. Visticamāk, Latvijai no tā izdevies izvairīties, arī pateicoties unikālajai valsts situācijai, kad mūsu nacionālā valūta lats bija vērtīgāka nekā eiro, tādējādi radot papildu psiholoģisko spiedienu, kas neļāva vienkārši palielināt cenas. Tajā pašā laikā inflāciju arī samazināja veiksmīgas sakritības. Pērn inflācijas spiedienu samazināja importa cenu sarukums. Tādēļ pirms eiro ieviešanas Latvijā bija pat neliela deflācija, kas patlaban ir pārvērtusies par nelielu inflāciju. Jebkurā gadījumā fakts, ka Latvijā inflācija eiro ieviešanas laikā nav būtiski augusi, ir tikai pozitīvi vērtējams.

Runājot par eiro ieviešanas ietekmi uz investīciju piesaistīšanas iespējām, patīkami pētījuma rezultātos novērot salīdzinoši pozitīvo iedzīvotāju vērtējumu. Te jāņem vērā, ka eiro ieviešana pati par sevi negarantē investīciju pieplūdumu valstī. Investīciju apmēru lielā mērā ietekmē un arī turpmāk ietekmēs gan situācija eksporta tirgos, gan pašmāju tirgos. Taču eiro ieviešana, visiem citiem apstākļiem paliekot nemainīgiem, padara investīciju vidi pievilcīgāku ārvalstu investoriem.

Investori ir cilvēki, kas situāciju vērtē, gan balstoties uz objektīvo un racionālo informāciju, gan arī apzināti vai neapzināti ņemot vērā psiholoģisko efektu. Latvijas atrašanās eirozonā dod pozitīvu ietekmi gan no objektīvo apstākļu viedokļa, piemēram, zemāki valūtas riski, paredzamāka monetārā politika, tādējādi nodrošinot lielāku stabilitāti, gan arī psiholoģisko faktoru ietekmē.

Kā galvenais no psiholoģiskajiem faktoriem ir minama iekļaušanās citā, mentālā riska kategorijā, kas tiek sasniegta ar daudz augstāku Latvijas atpazīstamību un pilnvērtīgu iekļaušanos eirozonā. Un tieši šie psiholoģiskie faktori, kuri ir grūti kvantificējami, iespējams, dos būtiskāko pozitīvo pienesumu.

Vienlaikus vēlētos atzīmēt, ka tad, kad tika pieņemts lēmums ieviest eiro, tas vairāk bija balstīts uz ekonomiskajiem apsvērumiem. Vismaz galvenās diskusijas bija par un ap eiro ieviešanas ietekmi uz ekonomiku. Ekonomiskos ieguvumus mēs visticamāk jutīsim ilgākā laika posmā. Patlaban aktīvi tiek diskutēts par nacionālo drošību. Jau tagad šajā jautājumā eiro ieviešana ir devusi būtisku pozitīvu ieguvumu.

Baiba Vītoliņa, Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) direktore

Jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati diezgan precīzi ataino patērētāju sajūtas par eiro ieviešanas un lietošanas procesu. Pētījuma rezultātus daļēji apstiprina arī PTAC novērojumi, pārbaudes un konstatējumi.

Iedzīvotāji ir kļuvuši pragmatiskāki un aizvien pozitīvāk novērtē eiro lietošanas priekšrocības dažādos aspektos – gan tajos, kas saistīti ar banku pakalpojumu izmantošanu gan ceļojot, gan veicot pārrobežu pirkumus.

Ja raugāties uz PTAC saņemto ziņojumu skaitu no iedzīvotājiem par dažādām problēmām saistībā ar eiro ieviešanu, to skaits salīdzinājumā ar janvāri, kad tie bija vairāki simti, patlaban ir samazinājies līdz vienam desmitam un turpina kristies.

Arī pētījumā attēlotā problemātika lielākoties „sasauucas” ar PTAC novērojumiem, gan veicot pārbaudes, gan arī saņemot informāciju no iedzīvotājiem par iespējamiem pārkāpumiem eiro ieviešanas procesā. Vēl joprojām saglabājas ļoti augsts konstatēto pārkāpumu skaits – laika posmā no 1.-14.martam tas bija 38%. Pārkāpumu skaits nedēļu no nedēļas svārstās starp 30% līdz 38%. Tomēr nav vērojama stabila pārkāpumu skaita samazināšanās – par spīti ieguldītajam darbam komersantu apmācīšanā un izglītošanā par paralēlo cenu norādīšanu.

Nedaudz satraucoši, bet likumsakarīgi, ir tas, ka salīdzinoši lielai daļai iedzīvotāju ir grūti pierast pie eiro cenām un viņi ir noguruši no nemitīgās cenu salīdzināšanas. Vienlaikus šī tendence apliecina to, cik svarīgi ir, lai cenas abās valūtās tirdzniecības vietās tiktu norādītas līdz 30. jūnijam, un uzņēmējiem tas jādara korektā veidā.

Roberts Zīle, Eiropas Parlamenta deputāts

Iestāšanās eirozonā ir solis, kas būtiski ietekmē un ietekmēs gan katru Latvijas iedzīvotāju personīgi, gan mūsu valsts ekonomisko attīstību. Savukārt no sabiedrības attieksmes pret šo soli izriet plašākas konsekvences, kas saistītas gan ar iedzīvotāju uzticību valsts varai, gan ar valsts drošību un stabilitāti kopumā.

Cilvēku reakcija uz eiro ieviešanas faktu ir diezgan pieņemama – tā liecina jaunākais „DNB Latvijas barometra” pētījums. Kā eiro ieviešanas plusus aptaujātie visbiežāk minējuši visai sadzīviskas un tieši izjūtamas lietas - lielākas ērtības ceļojot, valūtas konvertācijas izmaksu samazināšanās u.tml. Priecē, ka trešo vietu ieņem „ciešāka iekļaušanās Eiropas Savienībā,” kuru, manuprāt, varētu interpretēt arī zem jēdziena „lielāka ģeopolitiskā drošība.” Tātad daļa sabiedrības ir precīzi uztvērusi faktu, ka pievienošanās eirozonai nav tikai ekonomiskās izaugsmes, bet arī Latvijas finanšu sistēmas un visas valsts drošības jautājums.

Ņemot vērā pēdējās finanšu un ekonomiskās krīzes pieredzi, nedaudz pārsteidz, ka tikai 7% aptaujāto atzīst, ka līdz ar iestāšanos eirozonā valstij kļūs vieglāk „pārvarēt ekonomiskās krīzes” un palielināsies iespējas „saņemt lielāku palīdzību vajadzības gadījumā.” Domāju, ka šī aspekta nenovērtēšana daļēji sakņojas visai primitīvajā eiro ieviešanas skaidrošanas kampaņā, kurā netika runāts par dziļākām konsekvencēm, Latvijai iestājoties eirozonā. Iespējams, ka daļēji vainojama arī pētījuma metodoloģija – „DNB Latvijas barometra” jautājums ir „Kas, jūsuprāt, ir lielākie ieguvumi, ieviešot Latvijā eiro?”. Jautājumā pietrūkst subjekta, respektīvi, vai ieguvumi ir jāattiecinā uz mani personīgi, uz valsti, ekonomiku, vai arī uz sabiedrību kopumā.

Neizbēgama, ka eiro radīto „zaudējumu” pirmajā vietā ierindojas nacionālās valūtas kā valstiskās identitātes daļas zaudējums. Tiesa, šīs medijos bieži pieminētās rūpes par valstiskajai identitātei svarīga simbola zaudēšanu dažkārt vairāk šķiet „iestāstītas” nekā reālas. Reālajā dzīvē vairākums Latvijas iedzīvotāju jau sen slēdza darījumus, pirka vai pārdeva īpašumus, ņēma kredītus un krīzes brīžos skrēja uz banku izņemt naudu eiro. Tāpat droši vien ikviens, kuram bija izdevība pabūt eirozonas valstīs, savām acīm varēja pārliecināties, ka itāļu, franču, vāciešu vai somu identitāte no eiro ieviešanas nekādi nav cietusi.

Daudz nopietnāks ir jautājums par cita veida cilvēku uztveres neatbilstības realitātei (vai statistikai) piemēru. 42% aptaujāto pauž viedokli, ka preču un pakalpojumu cenas pēc eiro ieviešanas ir ievērojami palielinājušas, bet 45% - ka tās ir nedaudz palielinājušas. Vienlaikus Centrālās statistikas pārvaldes dati rāda, ka patēriņa cenu inflācija šī gada janvārī, salīdzinot ar 2013. gada decembri, bija 0,6%, bet februārī pret janvāri – 0%. Citiem vārdiem sakot, kopējā inflācija ir niecīga, bet janvāra kāpums pret decembri ir ierasta parādība, kurai ir sezonāls raksturs – beidzas Ziemassvētku atlaides, kļūst dārgāki augļi un dārzeņi, un 1. janvāris tiek izmantots kā datums jaunu tarifu noteikšanai. Galu galā savu nelielu pienesumu inflācijā droši vien deva arī bieži piesauktā „cenu noapaļošana uz augšu.”

Iedzīvotāju uztveres neatbilstību kopējai statistikai daļēji var skaidrot ar patēriņa īpatnībām. Skaidrs, ka pārtikas cenu pieaugumu par 1,7% janvārī pret februāri iedzīvotāji pamanīja labāk nekā cenu kritumu apģērbam un apaviem par veseliem 6,5%. Pārtikas veikalu mēs apmeklējam krietni biežāk nekā apģērbu veikalu. Tomēr ar empīriskajiem iespaidiem vien lielas sabiedrības daļas pārliecību, ka „cenas ir ievērojami palielinājušas”, nevar izskaidrot. Drīzāk gan šķiet, ka realitāti aizēno pārliecība – tik daudz ir ticis runāts par to, ka, ieviešot eiro, cenas neizbēgami celsies, ka daudziem tās šķiet ceļamies pat tad, ja tā nenotiek. Un sabiedrības salīdzinoši viegla pakļaušanās stereotipiem un plaši propagandētām „gudrībām” ir bīstams fenomens jaunajā starptautiskajā situācijā.

Aija Žigure, Centrālās statistikas pārvaldes vadītāja

Ir pagājuši tikai nepilni trīs mēneši, kad norēķinos izmantojam eiro. Iedzīvotāju viedoklis par to, kā viņu ikdienu ietekmē jaunās valūtas ieviešana, ir atšķirīgs. Paturot prātā, ka šie ir tikai pirmie mēneši un cenas joprojām tiek norādītas divās valūtās, ir diezgan grūti izvairīties no pārrēķiniem uz latiem. Jautājot, kā tas ir bijis citās valstīs, kuras ir pievienojušās eiro zonai agrāk, atbilde ir, ka ir bijis līdzīgi, kā mēs to tagad darām ikdienā, un jāpaiet ir ilgākam laika periodam, lai pilnībā spētu eiro cenas pieņemt.

Viens no negatīvajiem aspektiem iedzīvotāju atbildēs ir tas, ka tiek atkal un atkal minēts esošais un paredzamais cenu palielinājums. Šeit vēlos vērst uzmanību uz to, ka nav pareizi šī gada cenu izmaiņas saistīt tikai ar eiro ieviešanu. Cena ir sarežģīts mehānisms, un tās izmaiņas ietekmē virkne dažādu regulāru un neregulāru faktoru, kuri ir saistīti gan ar izejvielu un ražošanas izmaksu izmaiņām, gan arī ar citiem tirgu ietekmējošiem iemesliem. Protams, cenu ietekmēs arī tādi aspekti kā tās ne vienmēr pamatotā noapaļošana uz augšu un arī izmaksas, kuras preces pārdevējam vai piegādātājam, ir tieši saistītas ar pāreju uz eiro iekļaušanu pārdošanas cenā. Ja mazumtirdzniecības sektors tika uzraudzīts, jau sākot no pagājušā gada pirmās puses, tad tajā nevar novērot daudz gadījumu, kad cenas bez pamatojuma tiek paaugstinātas. Tā ekonomikas daļa, kura nodarbojas ar dažādu pakalpojumu sniegšanu, nav tik caurredzama, un ir plašākas iespējas, pārejot uz eiro, mainīt cenu. Veicot detalizētu analīzi par atsevišķiem pakalpojumu veidiem, jāatzīmē, ka ne visos gadījumos pakalpojumiem cena ir palielināta, ir arī gadījumi, kad cena ir pat samazināta. Precīzi novērtēt eiro ieviešanas ietekmi uz kopējā patēriņa cenu indeksa izmaiņām nav iespējams – gan iepriekš minēto faktoru dēļ, gan arī tādēļ, ka jau pērn bija uzņēmēji, kuri pēdējā ceturksnī mainīja cenas, piemērojot tās eiro pārrēķinu kursam, un tādējādi šo gadu varēja uzsākt ar noapaļotām cenām. Šīs izmaiņas jau tika ietvertas 2013.gada patēriņa cenu indeksa aprēķinos. Visbiežāk tās bija nozares, kuras saistītas ar sadzīves, kultūras, veselības, tūrisma un sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumu sniegšanu.

Ir nepieciešams ilgāks laika periods, lai iedzīvotāji varētu pierast pie jaunās valūtas vērtības savā ikdienas patēriņā un novērtēt, kā tā ir ietekmējusi patēriņa struktūru.

„DNB Latvijas barometra” Nr.67 aptaujas tehniskā informācija

PĒTĪJUMA VEICĒJS	Pētījumu centrs SKDS
ĢENERĀLAIS KOPUMS	Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 74 gadiem
PLĀNOTĀS IZLASES APJOMS	1000 respondenti (ģenerālajam kopumam reprezentatīva izlase)
SASNIEGTĀS IZLASES APJOMS	1002 respondenti
IZLASES METODE	Stratificētā nejaušā izlase
STRATIFIKĀCIJAS PAZĪMES	Administratīvi teritoriālā
APTAUJAS VEIKŠANAS METODE	Tiešās intervijas respondentu dzīves vietās
ĢEOGRĀFISKAIS PĀRKLĀJUMS	Visi Latvijas reģioni (127 izlases punkti)
APTAUJAS VEIKŠANAS LAIKS	No 08.02.2014. līdz 19.02.2014.

SASNIEGTĀS IZLASES SALĪDZINĀJUMS AR IEDZĪVOTĀJU STATISTIKU

	Respondentu skaits izlasē (%) pirms svēršanas	Respondentu skaits izlasē (%) pēc svēršanas	LR IeM PMLP Iedz. reģ. dati uz 21.01.2013.
KOPĀ	100.0	100.0	100.0

REĢIONS

Rīga	32.5	32.3	32.3
Pierīga	18.7	17.8	17.8
Vidzeme	10.0	10.1	10.1
Kurzeme	11.7	12.9	12.9
Zemgale	12.4	12.2	12.2
Latgale	14.8	14.7	14.7

DZIMUMS

Vīrieši	43.9	47.5	47.5
Sievietes	56.1	52.5	52.5

TAUTĪBA

Latvieši	58.2	58.3	58.3
Citi	41.8	41.7	41.7

VECUMS

18 - 24 g.v.	13.4	11.9	11.9
25 - 34 g.v.	19.6	20.6	20.6
35 - 44 g.v.	18.2	18.7	18.7
45 - 54 g.v.	17.9	19.1	19.1
55 – 74 g.v.	31.0	29.7	29.7

STATUSS

Strādājošie	58.4	59.8	
Nestrādājošie	41.6	40.2	

IZGLĪTĪBA

Pamata	12.3	12.2	
Vidējā, vidējā profesionālā	60.8	61.0	
Augstākā	26.9	26.8	

PILSONĪBA

LR pilsoņi	82.7	82.7	
Respondenti bez LR pilsonības	17.3	17.3	

Dati tika svērti pēc pazīmēm: reģions, tautība, dzimums, vecums.

„DNB Latvijas barometra” Nr.67 aptaujā izmantotā anketa

I DAĻA - INDIKATORI

N1. Vai, Jūsaprāt, situācija Latvijā kopumā attīstās pareizā vai nepareizā virzienā?

Pareizā	1
Nepareizā	2
Grūti pateikt/ NA	8

N2. Kā Jūs šobrīd vērtējat Latvijas valdības darbu? Vai Jūs ar to esat...

Pilnībā apmierināts	1
Drīzāk apmierināts	2
Drīzāk neapmierināts	3
Pilnībā neapmierināts	4
Grūti pateikt/ NA	8

N3. Kā Jūs novērtētu pašreizējo Latvijas ekonomikas stāvokli? Vai, Jūsaprāt, tas ir...

Ļoti labs	1
Drīzāk labs	2
Viduvējs	3
Drīzāk slikts	4
Ļoti slikts	5
Grūti pateikt/ NA	8

N4. Vai, Jūsaprāt, Latvijas ekonomikas situācija šobrīd kopumā uzlabojas, nemainās vai arī pasliktinās?

Uzlabojas	1
Pasliktinās	2
Nemainās	3
Grūti pateikt/ NA	8

N5. Domājot par Latvijas ekonomikas stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Ievērojami uzlabojies	1
Nedaudz uzlabojies	2
Nebūs mainījies	3
Drīzāk pasliktinājies	4
Ievērojami pasliktinājies	5
Grūti pateikt/ NA	8

N6. Kā Jūs novērtētu savu/ savas ģimenes pašreizējo finansiālo stāvokli? Vai, Jūsaprāt, tas ir...

Ļoti labs	1
Drīzāk labs	2
Viduvējs	3
Drīzāk slikts	4
Ļoti slikts	5
Grūti pateikt/ NA	8

N7. Domājot par Jūsu un Jūsu ģimenes materiālo stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Ievērojami uzlabojies	1
Nedaudz uzlabojies	2
Nebūs mainījies	3
Drīzāk pasliktinājies	4
Ievērojami pasliktinājies	5
Grūti pateikt/ NA	8

N8. Kādas, Jūsaprāt, šobrīd kopumā ir iespējas Latvijā atrast labu darbu? Vai, Jūsaprāt, tās ir...

Ļoti labas	1
Drīzāk labas	2
Viduvējas	3
Drīzāk sliktas	4
Ļoti sliktas	5
Grūti pateikt/ NA	8

II DAĻA – EIRO IEVIEŠANA LATVIJĀ

T1. Kas, Jūsaprāt, ir lielākie ieguvumi, ieviešot Latvijā eiro? (Atzīmēt visus piemērotos atbilžu variantus!)

Ciešāka iekļaušanās Eiropas Savienībā	1
Lielākas ērtības (nav jātur vairāki konti (piemēram, latiem un eiro), nav jāmaina valūta ceļojot, jāpārreķina cenas, lai saprastu, cik kas maksā u.t.t.)	2
Nav izmaksu par latu konvertāciju uz eiro (piem., ceļojot, iepērkoties, tirgojoties ar citām eirozonas valstīm)	3
Izdevīgāki kredīti	4
Labāks Latvijas tēls ārvalstīs (t.sk. starp potenciālajiem investoriem)	5
Vairāk tiek kontrolēta valsts ekonomiskā politika	6
Valsts ekonomiskā izaugsme (lielākas investīcijas, ražošanas attīstība, eksporta pieaugums u.c.)	7
Lielāka valsts ekonomiskā stabilitāte (t.sk. zemāka inflācija)	8
Lētāka valsts parāda pārfinansēšana	9
Valstij būtu vieglāk pārvarēt ekonomiskās krīzes, iespēja saņemt lielāku palīdzību vajadzības gadījumā	10
Algas un pensijas pakāpeniski pielīdzināsies vidējam ES līmenim	11
Lētākas cenas	12
Vairs nav jābaidās no lata devalvācijas	13
Citi ieguvumi (norādīt, kas).....	14
Būtisku ieguvumu nav	15
Grūti pateikt/ NA	98

T2. Kas, Jūsaprāt, ir lielākie zaudējumi, ieviešot Latvijā eiro? (Atzīmēt visus piemērotos atbilžu variantus!)

Zaudējām nacionālo valūtu, kas bija daļa no valstiskās identitātes	1
Mazinās valsts neatkarība (mazākas iespējas Latvijai pašai noteikt un kontrolēt ekonomisko un finanšu politiku u.t.t.)	2
Vairāk jāiesaistās palīdzībā citām eirozonas valstīm, kurās ir problēmas	3
Pieaug inflācija (palielināsies dzīves dārdzība)	4
Bija neērtības saistībā ar eiro ieviešanu (nepieciešamība samainīt skaidrās naudas uzkrājumus u.tml.)	5
Bija izdevumi saistībā ar eiro ieviešanu (naudas maiņa, cenu pārreķināšana, izmaiņas dokumentos utt.)	6
Risks, ka eirozona tūlīt sabruks vai transformēsies, un būs papildus problēmas	7
Citi zaudējumi (norādīt, kas).....	8
Būtisku zaudējumu nav	9
Grūti pateikt/ NA	98

T3. Kā, Jūsaprāt, eiro ieviešana Latvijā ir ietekmējusi preču un pakalpojumu cenas?

Preču un pakalpojumu cenas kopumā ir ievērojami palielinājušās	1
Preču un pakalpojumu cenas kopumā ir nedaudz palielinājušās	2
Preču un pakalpojumu cenas nav mainījušās	3
Preču un pakalpojumu cenas kopumā ir nedaudz samazinājušās	4
Preču un pakalpojumu cenas kopumā ir ievērojami samazinājušās	5
Grūti pateikt/NA	8

T4. Ar kādām problēmām pēc eiro ieviešanas Jūs visbiežāk esat sastapies? (Atzīmēt visas piemērotās atbildes!)

Negodīgu eiro ieviešanas praksi – atsevišķi tirgotāji un pakalpojumu sniedzēji ir palielinājuši cenas	1
Tirgotāju kļūdīšanos (piem., pārreķinot cenas un izdodot atlikumus)	2
Lēnākām rindām tirdzniecības vietās	3
Garajām rindām naudas maiņas punktos	4
Grūtībām pierast pie eiro monētām un banknotēm (izmēra, nomināla)	5
Nemīlīgo cenu salīdzināšanu eiro un latos	6
Grūtībām saprast, vai nauda nav viltota	7
Cita problēma	8
Grūti pateikt/NA	98

T5. Kā kopš eiro ieviešanas mainījušies Jūsu naudas tērēšanas paradumi?

Esmu kļuvis/-usi taupīgāks/-a, piesardzīgāk tērēju naudu	1
Esmu sācis/-kusi tērēt vairāk	2
Nav mainījušies	3
Grūti pateikt/NA	8

T6. Kam, Jūsaprāt, būtu jābūt uz Latvijas pirmās īpašās eiro monētas?

Latvijas teritorijas kontūrai	1	Imantam Ziedonim	9
Brīvības piemineklim	2	Valdim Dombrovskim	10
Latvijas Nacionālajai bibliotēkai	3	Govij	11
Eiro ieviešanas datumam 01.01.2014	4	Ozola lapai	12
Lāčplēsim	5	Lasim	13
Jānim Čakstem	6	Cits variants	14
Kārlim Ulmanim	7	(norādīt, kāds!).....	
Krišjānim Baronam	8	Grūti pateikt/NA	98

T7. Vai, Jūsaprāt, eiro ieviešana Latvijai palīdzēs piesaistīt vairāk investīciju?

Noteikti palīdzēs	1
Lielāka ir iespēja, ka palīdzēs	2
Lielāka ir iespēja, ka nepalīdzēs	3
Noteikti nepalīdzēs	4
Grūti pateikt/NA	8

T8. Kurās jomās, Jūsaprāt, pateicoties eiro ieviešanai, Latvijai tuvākajos gados izdosies piesaistīt vairāk investīciju? (Atzīmēt visas piemērotās atbildes!)

Enerģētikas	1
Veselības aprūpes	2
Transporta un loģistikas	3
Lauksaimniecības	4
Pārtikas ražošanas	5
Mežsaimniecības un kokapstrādes	6
Tirdzniecības un pakalpojumu	7
Metālapstrādes un mašīnbūves	8
Citā	9
Nevienā	10
Grūti pateikt/NA	98

Papildu informācija:

Teika Lapsa

DNB bankas sabiedrisko attiecību vadītāja

Tel. 29161561

E-pasts: teika.lapsa@dnb.lv